Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

№ 139—140
ВТОРНИК
ИЮЛИИН
17
1945 он

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Советэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

Сэн 20 мүнгэ

„...Ургаса хуряалгые гээлтэгүйгөөр хаһа саг соонь үнгэргэхэ ба хүдөө ажалай продуктнуудые бэлдэхэ түсэбые хууляар тогтоогдоһон болзор соонь заабол дүүргэхэ ябадал хадаа дайнай хойшолонгуудые түргэнөөр усадхаха болон оронойнгоо арадай ажахын хамаг бүхы һалбаринуудые богонихон болзор соо һэргээн бодхоохын тулада мүнөө жэлдэ угаа шухала бүгэдэ-арадай удхатай байна...“

СССР-эй Совнарком ба ВКП(б)-гэй ЦК-гэй тогтоолһоо

СССР-эй Совнаркомдо ба ВКП(б)-гэй ЦК-да

1945 ондо ургаса хуряаха ба хүдөө ажалай продуктнуудые бэлэдхэхэ тухай

ССР Союзай Арадай Комиссарнарай Совет ба ВКП(б)-гэй Центральна Комитет болбол Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ колхозно таряашадай ороолдолго гаргаһанайнь ашаар, Улаан Армимнай эдеэ хоолой зүйлнүүдээр дутажа үзөөгүй гэжэ тэмдэглэнэ. Колхозууд ба совхозууд хаһа худэлмэришэд ба интеллигенцине эдеэ хоолой зүйлөөр, ажаүйлэдбэрине түүхэй эдээр хангажа, фронтдо хэрэгтэй буу зэбсэг болон шухала хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргажа байһан заводууд болон фабриканuудай нормальна худэлмэрие хангаба. Колхозно таряашад хадаа дайсанаа дараха илалта туйлахадань Улаан Армидаа эдибхитэйгээр ба Эхэ оронойнгоо үмэнэ үүргэ-уялгатай байһанаа хүсэд мэдэжэ туһалһан байха юм.

1945 ондо хабарай тарилга нёдондонойхидо орходоо үлэмжэ эмхитэйгээр ба үлэмжэ богони болзор соо аад, һайн шанартайгаар хэгдэжэ үнгэрбэ. Хабарай тарилгын гүрэнэй түсэбые колхозууд ба таряашан айлнууд 100,1 процент дүүргэбэ, тиихэдээ орооһото культуранuудаар 102,8 процент, хлопчатнигаар 100 процент, сахарай свёклоор 101,0 процент дүүргэһэн байгаа.

Хабарай тарилгые амжалтатай һайнаар үнгэргэһэн ба хабарай полевой хүдэлмэрие үлэмжэ һайн шанартайгаар хэһэн ябадал хадаа энэ жэлдэ хаана-янагүй эрхим ургаса абаха, таряа талха, хлопок, лён, тоһото культуранууд, сахарай свёкло, хартаабха, овощь суглуулжа абаха ябадалые нилээд ехэ болгохо, хүдөө ажалай продуктнуудые бэлдэхэ гүрэнэй түсэбые хаһа саг соонь хүсэд дүүргэхэ, колхозууд, совхозууд, таряашанай үмсын айлнуудта үрһэнэй фондонуудые хааха ба колхозууд, колхознигууд болон таряашанай үмсын айлнуудай олзыень дээшэлүүлхэ арга-боломжо олгоно.

СССР-эй Совнарком ба ВКП(б)-гэй Центральна Комитет болбол ургаса хуряалгые гээлтэгүйгөөр хаһа саг соонь үнгэргэхэ ба хүдөө ажалай продуктнуудые бэлдэхэ түсэбые хууляар тогтоогдоһон болзор соонь заабол дүүргэхэ ябадал хадаа, дайнай хойшолонгуудые түргэнөөр усадхаха болон оронойнгоо арадай ажахын хамаг бүхы һалбаринуудые богонихон болзор соо һэргээн бодхоохын тулада мүнөө жэлдэ угаа шухала бүгэдэ-арадай удхатай байна гээшэ гэжэ бүхы партийна советскэ, газартаряалангай, бэлэдхэлэй организацинуудай, колхозууд, МТС-үүд, совхозууд, ажаүйлэдбэриин предприятинуудай туһалбариин ажалнууд болон таряашадай үмсын айлнуудай анхаралыень хандуулна.

СССР-эй Совнарком ба ВКП(б)-гэй Центральна Комитет болбол ургаса хуряалга ба хүдөө ажалай продуктнуудые бэлэдхэлые үнгэргэхэ хэрэгтэ нёдондо үзэгдэһэн дутуу дунда зүйлнүүдые дахяад дабтажа болохогүй гэжэ советскэ, партийна, газартаряалангай, бэлэдхэлэй органуудта уридшалан һануулна. Эдэ дутуунууд гээшэнь юун байгаа һэм гэхэдэ, хэдэн олон областьнууд, хизаарнууд болон республикануудай МТС-үүд, колхозууд, совхозууд ба туһалбариин ажалнууд тракторнууд, хуряалгын машинанууд болон молотилкануудые хүдэлмэридэнь бэлдэхэдээ дан ехээр оройтоһон ба тэдэнние ургаса хуряалга дээрэ хүсэд хүдэлгэжэ хэрэглэхэ ябадалые хангаагүй, таряа хуряахада ба сохиходоо тон хоротой ээлжээ гаргадаг байһан дээрэһээнь, таряа сохилго ба хүдөө ажалай продуктнуудай бэлэдхэл унжагайрһан, ургасань гээгдэһэн, зарим колхозууд ба совхозууд хүдөө ажалай продуктнуудые бэлдэхэ гүрэнэй түсэбые дүүргээгүй байшоо. Зарим областьнууд, хизаарнууд болон республиканuудта колхозууд ба совхозуудһаа таряа тушаажа абахын талаар Наркомзагай бэлэдхэлэй пунктнуудай хүдэлмэри хангалтагүйгөөр эмхидхэгдэһэн байгаа гэбэл пунктнуудынь кадрнуудаар дутуу, таряа тушаагшадай пункт дээрэ ерэхэдэнь орооһыень тушаажа абахадаа һаатуулдаг, таряа тушааха байрануудынь таарамжагүй, таряа талхые гэмтэл ба хулгайда оруулангүй бүрин бүтэн байлгаха ябадалые хангаагүй, орооһые буруугаар хадагалһан ушарнууд бии байба.

СССР-эй Совнарком ба ВКП(б)-гэй Центральна Комитет болбол ургасые богонихон болзор соо гээлтэгүйгөөр хуряажа абаха ба 1945 оной ургасаһаа хүдөө ажалай продуктнуудые бэлдэхэ түсэбөө культура бүхэнөөр саг болзор соонь дүүргэхын тулада, колхозууд, МТС-үүд болон совхозуудай бии бүхы хүсэ ба зөөри хэрэгсэлые гульдхаха гэһэн зорилгые советскэ, партийна, газартаряалангай ба бэлэдхэлэй органуудай, СССР-эй Наркомзем, СССР-эй Наркомсовхоз, Наркомзаг. СССР-эй Наркомпищепром, СССР-эй Наркоммясомолпром, Центросоюзай үмэнэ, бүхы колхозууд, МТС-үүд болон совхозуудай үмэнэ табина гээшэ.

МТС, колхозууд ба совхозуудта ремонтно бригада, мэргэжэлтэй хүдэлмэришэдые эльгээхэ, автотранспорт, мори, тэргэ, мэнэһэ амһарта түхеэрэлгэ, запасной частьнууд материалнууд ба хэрэгсэлнүүдые үгэжэ, ажаүйлэдбэриин предприятинууд, городской организацинууд болон албан газарнуудай зүгһөө колхозууд, МТС-үүд болон совхозуудай ургасаяа хуряахадань ба хүдөө ажалай продуктые гүрэндөө тушаахадань али болохо туһаламжа үзүүлхэ.

ССР Союзай Арадай Комиссарнарай Совет ба ВКП(б)-гэй ЦК болбол тракторнууд, хүдөө ажалай машинанууд, тэдэндэ хэрэгтэй запас частьнуудые, үтэгжүүлгын зүйлнүүд ба химикадуудые бүтээн гаргахаар тогтоомол түсэбые заабол дүүргэхэ, мүн тэрэшэлэн ашаа шэрэлгын түсэбые дүүргэхэ болон хүдөө ажалые нефтепродуктаар хангаха болон тарилгын хойноһоо харууһалха, ургаса хуряаха ба хүдөө ажалай продуктнуудые бэлдэхын тулада шухала хэрэгтэй бусад материально-техническэ хэрэгсэлнүүдээр хангахыень ажаүйлэдбэриин наркомадуудһаа эринэ.

СССР-эй Совнарком ба ВКП(б)-гэй Центральна Комитет болбол СССР-эй Наркомзем, СССР-эй Наркомсовхоз, СССР-эй Наркомпищепром, СССР-эй Наркоммясомолпром, Наркомзаг, Центросоюз, туһалбариин ажахытай байһан бүхы наркомадууд, облисполкомууд, крайисполкомууд, республикануудай совнаркомууд, союзна республикануудай компартинуудай ЦК, партиин крайкомууд, обкомууд болон райкомууд, райисполкомууд, МТС ба совхозуудай директорнууд, сельсоведүүд ба колхозуудай түрүүлэгшэнэр иимэ юумэ хэхэ ёһотой гэжэ уялгална гэбэл:

I.

Ургаса хуряалга болон хүдөө ажалай продуктнуудай бэлэдхэлдэ түхеэрхэ тушаа

1. Хүдөө нютагуудта ба городуудта бии байһан предприятинууд, мастерскойнууд ба кузницануудые хабаадуулжа бүхы комбайнууд, жатканууд, лобогрейкэнүүд, тракторнууд, молотилканууд, морёор хүдэлхэ түхеэрэлгэнүүдые, локомобильнууд, автомашинанууд болон таряахуряалгын ба транспортна багажа зэмсэгүүдые ургаса хуряалгын эхилтэр заһабарилжа бэлэн болгохо ябадалые дүүргэхээр бүхы хуряалгын машинануудые түргэн заһабарилха ба хүдэлмэри хэхээр бэлэн болгохо тушаа энэ дары хэмжээ абаха. Комбайнын орооһые ябууд дундань буулгахын тулада заһагдаһан комбайнуудта тусгаар түхеэрэлгэнүүдые хэхэ. Зерноуловитель, һолоомо сомохо ба нэнгэһэн талха хадаха түхеэрэлгэнүүдые хэхэ, тиихэдэ мотор гү, али хедер үгы байһан ушарһаа таряа хадажа шадахагүй байһан комбайнуудые сохилго дээрэ хүдэлгэхөөр заһабарилха.

2. Комбайн, молотилка ба бусад хуряалгын машинануудай заһабарилгын шанарые шалгаха ябадалые хангаха, тиихэдээ муугаар заһабарилагдаһан машинануудые заһабариһаа гаргахагүй. Обкаткада ороодүй ба гүрэнэй комиссяар абтаадүй байһан комбайнууд ба молотилкануудые заһабарилагдаһан гэжэ мэдээндэ оруулхыень МТС ба совхозуудай директорнуудые хорихо.

3. Тракторнууд ба хүдөө ажалай машинануудта хэрэгтэй амяар амяараа узелнуудые һэльбэн заһабарилхадань, шара будаа, гречиха, наран сэсэг ба таримал үбһэнэй үрһые хуряажа абахын тулада комбайнуудта түхеэрэлгэ хэхэдэнь, мүн тракторна бригаданууд болон колхозуудта шухала хэрэгтэй багажа зэмсэгүүдые бүтээхэдэнь МТС, совхозууд болон колхозуудта туһаламжа үзүүлжэ трактор, комбайн, жатка, молотилка ба бусад хуряалгын машинануудта запасной частьнуудые бүтээн гаргаха тушаа тогтоогдомол даалгабарие ажаүйлэдбэриин предприяти бүхэнөөр заабол дүүргүүлхэ ябадал хангахыень облисполком, крайисполком, республикануудай совнаркомууд, обкомууд, крайкомууд болон союзна республикануудай компартинуудай ЦК-нуудые уялгалха.

4. Хуряалгын простой машинануудые һэльбэн заһабарилхада тэрэшэлэн тракторна бригаданууд болон комбайнова агрегатуудта туһаламжа үзүүлхэ ябадалда шухала удхатай байһан колхозно кузницануудай хүдэлмэриень һэргээхэ, тиихэдээ энэ хэрэгтэ ба илангаяа тиимэ кузницануудые хөөгөөр, түмэрөөр хангаха ба түмэршэ дархашуулые оложо табиха гэжэ облисполком, крайисполком, республикын совнаркомууд, партиин обкомууд, крайкомууд болон союзна республикануудай компартинуудые уялгалха.

5. Таряа, хартаабха, овощь ба техническэ культурануудые түхэреэн сүүдхэ соо тушаан абажа байха, мүн таряа тушаагшадтай хаһа саг соонь тоосоо хэжэ байхын тулада хүдөө ажалай продуктнуудые бэлэдхэхэ ябадалай эхилтэр элеватор, склад, сушилка, хранилища, орооһо хатааха ба хадагалха газар, мэнэһэ амһарта ба шэгнүүрнүүдые хүсэд бэлэн болгохо, бэлэдхэлэй пунктнуудые шухала хэрэгтэй инвентарьнууд болон квитанцинуудай бланкануудаар хангахыень облисполком, крайисполком, республикын совнаркомууд, партиин обком, крайкомууд болон союзна республикануудай компартиин ЦК, Наркомзаг, СССР-эй Наркомторг, СССР-эй Наркомпищепром, СССР-эй Наркомтекстиль, Центросоюзые уялгалха. Замһаа гажуу холо байһан пунктнуудта складуудые хаһа саг соонь һэльбэн заһабарилха болон тэндэ бии байһан үнгэрэгшэ жэлнүүдэй ургасын бүхы орооһые зөөжэ гаргаха тушаа хэмжээ абаха.

Бэлэдхэлэй пунктнууд тээшэ орохо түмэр харгын замые, мүн харгынууд ба хүүргэнүүдые гуримтай болгохо тушаа хүдэлмэрие энэ дары эмхидхэхэ.

6. Колхозууд ба совхозуудай орооһото ба тоһото культуранuудай үрһые гүрэндэ тушааха ябадалые хүнгэдхэхын тулада түмэрзамай станцинууд, разъезднууд болон пристанинууд дээгүүр Заготзерногой бэлэдхэлэй пунктнуудые таряа бэлэдхэлэй эхилтэр нээхые Наркомзагые уялгалха. НКПС ба Наркомречфлот болбол станцинууд, разъезднууд болон пристанинууд дээгүүр бии байһан складуудые бэлэдхэлэй пунктнууд болгохын тулада саг зуура хэрэглэхээр байгша оной июлиин 25 хүртэр Наркомзагта тушаажа үгэхэ.

7. Таряа шэрэхын тулада хушалтатай вагонууд ба шухала хэрэгтэй халхабшануудые бэлдэхыень НКПС-ые уялгалха, тиихэдээ түрүүшын ээлжээндэ Украинын, Хойто Кавказай, Сибириин ба Алас Дурна зүгэй түмэр харгынуудые вагонууд ба халхабшануудаар хангаха.

8. Союззаготтрансын ба Совхозтрансын ашаанай автомашинануудые таряа бэлэдхэлэй эхилтэр һэльбэн заһабарилжа бэлэн болгохыень Наркомзаг ба СССР-эй Наркомсовхозые уялгалха. Орооһото, тоһото культуранuудай үрһэ, хлопок ба сахарай свёклые зөөхэһөө бэшэ, ондоо ашаа шэрэхын тулада Союззаготтрансын болон Совхозтрансын автомашинануудые хэрэглэхэ ябадалые хорихо. Замһаа гажуу холо байһан пунктнуудһаа орооһото, тоһото культуранuудай үрһэ, хлопок ба сахарай свёкло шэрэлгэдэ ябажа байгаагүй Союззаготтрансын ба Совхозтрансын бүхы автомашинанууд хадаа түмэр замууд болон пристанинуудһаа холо байһан совхозууд ба колхозуудһаа таряа шэрэхэ ажалда оруулагдаха ёһотой гэжэ тогтоохо.

9. Ургаса хуряалга ба хүдөө-ажалай продуктнуудые бэлэдхэлдэ район, МТС, колхоз ба совхоз бүхэнэй хэрзэргэ бэлэн болоһые мэдэхэ гүрэнэй шалгалтые ургаса хуряалгын эхилтэр хэхэ, тиихын тулада республикын совнаркомууд, крайисполкомууд, облисполкомууд, союзна республикануудай компартиин ЦК, партиин крайком, обком, райисполком ба партиин райкомой хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдые эльгээхэ.

Колхозууд ба МТС, совхозуудаар хэһэн шалгалтын дүнгүүдые райисполкомууд ба партиин райкомуудта, районуудаар хэгдэһэн шалгалтын дүнгүүдые облисполком, крайисполком, республикын совнаркомуудта, партиин обкомууд, крайкомууд ба союзна республикануудай компартиин ЦК-дэ хаража үзөөд, ургаса хуряалга ба хүдөө-ажалай продуктнуудай бэлэдхэлдэ түхеэрхэ талаар элирүүлэгдэһэн дутуу дунда зүйлнүүдые зайлуулха тушаа шухала хэмжээнүүдые абаха болоно.

10. Ургаса хуряаха, хүдөө ажалай продуктнуудые зөөхэ ба гүрэндэ тушааха болон хуряалгатай зэргэшэхэ хүдэлмэринүүдые үнгэргэхэ хүдэлмэриин түсэбүүдые колхоз, совхоз, МТС бүхэндэ, тракторна, таряанажалай бригада бүхэндэ хуряалгын эхилхэһээ урид 10 хоногһоо оройтонгүй зохёожо дүүргэхэ. Тиихэдээ эдэ түсэбүүд соо иимэ юумэнүүдые хараалха гэбэл:

а) гэр газаахи хүдэлмэридэ ба туһалбариин предприятинуудта ажаллажа байһан хүнүүдые хуряалга ба орооһо шэрэлгэ дээрэ хэрэглэхын тулада тэдэнние шадаал һаа олоноор сүлөөлжэ бүхы колхознигууд болон совхозуудай хүдэлмэришэдые хуряалгын үедэ дүүрэн хабаадуулха, тракторнууд, хүдэлмэриин мал, комбайнууд болон бусад бүхы хуряалгын машинанууд, хуряалгын ба транспортна зэмсэг хэрэгсэлнүүдые дүүрэн хэрэглэхэ;

б) таряа ба бусад продуктнуудые гүрэндэ тушаахын тулада транспортна бригадануудые эмхидхэхэ;

в) ургаса хуряалга, гүрэндэ продуктнуудые тушааха ба шэрэхэ ажалтай саг болзороороо зэргэшэдэг хамаг бүхы полевой хүдэлмэринүүдые: орой таригдаһан культуранuудай тарилгын хойноһоо ба сэбэр парай хойноһоо харууһалха, намарай тарилга хэхэ, һолоомын узуурта лущени хэхэ ба намарай пар хахалха ажалые хаһа саг соонь үнгэргэхэ;

г) ургаса хуряалгада, таряа болон бусад хүдөө ажалай продуктнуудые шэрэлгэдэ мори унаагай хүсэ болон транспортна хэрэгсэлнүүдые колхозууд ба совхозуудта бэлэдхэхэ тушаа хэмжээ абаха, тиихэдээ хүдэлмэриин мори ба сарнуудые гэр газаахи хүдэлмэридэ унаха ябадалые тон бага болгохо.

11. Ургаса хуряалгын үедэ комбайнууд болон тракторнуудые һаадгүй һайнаар хүдэлгэхын тулада МТС ба совхоз бүхэндэ 10 комбайнова агрегат бүри нэжээд нүүдэл автомастерской гү, али 5 комбайнова агрегат бүхэндэ ябаха морёор жүдхэхэ нэжээд нүүдэл мастерской түхеэрхэ. Нүүдэл мастерскойнуудые заһабарилгын хүдэлмэришэдэй мэргэжэлтэй кадрнуудаар хүсөөжэ табиха ба комбайнова агрегат бүхэнние зэмсэг хэрэгсэлээр ба поли дээрэ техническэ харууһалга ба заһабарилга хэхын тулада шухала хэрэгтэй үлэмжэ шухала запасной частьнуудаар хангаха, тэрэшэлэн комбайнова агрегат бүхэнние заправка хэхэ зэмсэгүүдээр ба гал түймэр унтарааха хэрэгсэлнүүдээр хангаха. Ургаса хуряалга дээрэ ажаллажа байһан тракторна бригадануудта полевой стануудые түхеэрхэ.

12. МТС, совхозууд ба колхозуудта машина заһабарилха ба хуряалгын хүдэлмэрие үнгэргэхэдэнь туһаламжа үзүүлхын тулада урдань комбайнернууд ябаһан хүнүүдые бултынь ба мэргэжэлтэй хүдэлмэришэдэй бригаданууд болон инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдые нютагай ба союзна ажаүйлэдбэриин предприятинуудһаа, олзоборилгын училищанууд болон ФЗО-гэй һургуулинуудһаа абажа эльгээхэ.

13. Орооһые саг зуура хадагалхын тулада колхозууд ба совхозуудта шухала хэрэгтэй тогуудые, һарабшануудые ба ходоодо хадагалхын тулада амбарнуудые бэлэн болгохо. Хуряалгын үедэ шииг нойто ехэтэй байдаг дээрэһээ орооһоной гэмтэхэ аюул ушардаг байһан хойто ба центральна районуудай, тэрэшэлэн Сибириин, Уралай ба Востогой колхоз ба совхоз бүхэндэ байгша оной августын 1 хүртэр мүнөө бии байһан байранууд соо простой янзын зерносушилкануудые шэнээр бариха гү, али түхеэрхэ, мүн бии байһан сушилкануудые һэльбэн заһаха, түлигдэдэг гэр байрануудые орооһо хатаахаар түхеэрхэ, тэрэшэлэн овин ба ригүүдые бэлэн болгохо. Ямар янзын сушилка түхеэрхэб гэжэ шэлэхэдэнь колхозуудта туһаламжа үзүүлхэ ба зерносушилкануудые бэлдэхэ ба шэнээр барихын тулада нютагай барилгын хэрэгсэлээр, түхеэрэлгөөр туһалха. Промкооперациин ба нютагай ажаүйлэдбэриин предприятинууд дээрэ зерносушилкануудай нэгэ янзын детальнуудые бүтээн гаргадаг боложо эдэ детальнуудые бэлэн хэбээрынь колхозууд абаһан бэеэрээ өөһэдынгөө бэлэдхэһэн байрануудые һэльбэн заһабарилха ябадалые эмхидхэхэ.

14. Нютагай ажаүйлэдбэриин предприятинууд дээрэ ба олзоборилгын артельнүүдтэ тэргэ, мөөрэ, тоног (хомут, буулга, постронконууд), мүн тэргын тоһо бэлэдхэхэ ябадалые эмхидхэхэ.

15. Тракторнууд болон комбайнуудые горючаар ба тоһоор хангаха гээшэ ургаса хуряалгые амжалтатай һайнаар үнгэргэхын тулада имагта шухала удхатай байһан хадань тоһо юулхэ пунктнуудта болон гол мүрэнүүдэй дэргэдэхи хубаарилгын нефтебазануудта горючи ба тоһые хаһа саг соонь суглуулха, хооһон цистернэнүүдые тоһо юулхээр олоор үгэжэ эльгээхэ, хүдөө ажалда нефтепродуктые эльгээхэ болон ургаса хуряалга ба таряа тушаалгын үе соо МТС ба совхозуудые, Союззаготтрансын ба Совхозтрансын автоотрядуудые горючаар ба тоһоор таһалдалгүй хангажа байхыень СССР-эй Совнаркомой дэргэдэхи Главнефтеснабые, Зам харилсаанай Наркомадые, Наркомречфлот ба Наркомморфлодые уялгалха.

16. Ургаса хуряалгада хэды шэнээн горючи ба тоһон МТС, совхозууд ба туһалбариин ажахынуудта, Союззаготтрансын ба Совхозтрансын автоотрядуудта хэрэгтэй болохо байһыень облисполкомууд, крайисполкомууд ба автономно республикануудай совнаркомууд район бүхэндэ, союзна республикануудай совнаркомууд область бүхэндэ тодорхойлон тогтоохо ба ургаса хуряахын тулада абаашажа байһан нефтепродуктнуудые нефтебазануудта зүбөөр хубаажа үгэхын хойноһоо тон нарин химгадал табиха уялгатай, тиихэдээ энэ хүдэлмэрие хүтэлбэрилхэ хэрэгые облисполкомой, крайисполкомой, республикын совнаркомой түрүүлэгшын орлогшонорой нэгэндэнь даалгаха болоно.

Түмэр замһаа холо байһан МТС-үүдтэ, мүн хамаг бүхы совхозуудта горючи абаашаха ябадал түрүүшын ээлжээндэ хэгдэхэ ёһотой гэжэ тогтоохо.

17. Хүдөө ажалда ошохо нефтепродуктнуудые зөөхын тулада табигдаһан маршрудуудые пунктнууд дээрэ гү, али зуураа харгыдань һэлгэхэ ябадалые хэжэ болохогүй гэжэ түмэр замуудай болон СССР-эй Совнаркомой дэргэдэхи главнефтеснабай Управлениин начальнигуудые хорихо.

Маршрудуудые саг болзор соонь эмхидхэхэ ба түргөөр эрьежэ ерэхэ, замдаа һаадгүй ябаха, нефтебазанууд дээрэ нефтепродуктнуудые саг болзор соонь юулхэ, юулһэнэйнгээ һүүлээр цистернэнүүдые маршрудта ябуулхаар суглуулха ба тэдэнэй дахяад юулхэ пунктнуудтаа дары бусажа ерэхын хойноһоо тон нарин химгадал табихыень облисполкомууд, крайисполкомууд болон республикануудай совнаркомуудые уялгалха.

18. Хүдөө ажалай хэрэглэжэ байһан нефтепродуктнуудые байгша оной III-дахи квартал соо үһааршье, мүн түмэр замааршье хамагһаа түрүүн шэрэжэ буулгаха.

19. 1945 оной июнь, июль, август ба сентябрь һаранuудта үгтэһэн ургаса хуряаха ба түмэр замһаа холо байһан пунктнуудһаа таряа зөөхын тулада горючын лимидүүд 1945 оной III-дахи кварталай дүүрэтэр абтажа байха эрхэтэй гэжэ тогтоохо.

Главнефтеснабын базанууд дээрэ ресурснуудтай байгаа юм хадаа байгша оной август һара соо хойто һарынгаа лимидтэ оруулжа горючи ба тоһо абажа байхыень МТС, совхозууд болон ажаүйлэдбэриин наркомадуудай туһалбариин ажахынуудта, Союззаготтрансда зүбшөөрэл олгохо.

20. Ургаса хуряаха, таряа шэрэхэ болон ургаса хуряалгатай зэргэшэдэг бусад хүдөө ажалай хүдэлмэринүүдые үнгэргэхын тулада абаашагдаһан нефтепродуктые ондоо тээшэнь гаргажа болохогүй гэжэ СССР-эй Совнаркомой дэргэдэхи Главнефтеснаб, Нефтеснабай нютагуудтахи управленинүүд, областьнууд, хизаарнууд болон республикануудай советскэ ба партийна органуудые хорихо.

Ургаса хуряалга ба таряа тээлгэдэ асарагдаһан горючи ба тоһые буруу тээшэнь гаргашалһан ба үриһэн гэмтэдые хуулиин харюусалгада хабаадуулха гэжэ тогтоохо.

II.

Кадрнуудаар хангаха, ургаса хуряалга ба хүдөө ажалай продуктнуудай бэлэдхэл дээрэ ажалые эмхидхэхэ ба хүлһыень түлэхэ тухай

1. Ургаса хуряалгын эхилтэр комбайнова агрегат бүхэнние бэлэдхэлтэй һайн комбайнернуудаар, комбайнернуудай туһалагшанараар ба трактористнуудаар хүсэлдүүлхэ. МТС ба совхозуудта комбайнуудые хүдэлгэхэ ба техническэ харууһалга хэхэ асуудалнууд тушаа бүхы комбайнернуудтай богони болзорой курснуудые ургаса хуряалгын эхилхэһээ түрүүн хэхэ байна. Мүнөө үедэ өөрынгөө мэргэжэлээр бэшэ хүдэлмэрилжэ байһан бүхы комбайнернууд ба тэдэнэй туһалагшанарые тооложо бүридхээд, тэдэнние ургаса хуряалгын үедэ МТС ба совхозуудта хүдэлмэрилүүлхэ тиихэдээ ингэжэ ерэһэн комбайнернууд ба тэдэнэй туһалагшанаряалгын үедэ МТС ба совхозуудта хүдэлмэрилүүлхэ, тиихэзорой курсда эртээнһээ һэльбэн һурһаха ябадалые эмхидхэхэ.

2. Өөртөө бии байһан молотилка, локомобиль ба двигатель бүхэнние хоёр машинистаар хангаха бодомжотойгоор молотилкануудай, нефтедвигательнүүдэй ба локомобильнуудай машинистнуудые һурган бэлэдхэхэ тушаа богони болзорой курснуудые үнгэргэхыень МТС ба совхозуудай директорнуудые уялгалха.

3. Морин машинаар хүдэлмэрилхын тулада шухала хэрэгтэй колхознигууд болон совхозуудай хүдэлмэришэдые эртээнһээ олохо, тиигээд тэдэнние эдэ машинаар хүдэлмэрилүүлхын тулада ургаса хуряалгын эхилтэр һурган бэлэдхэхын зорилгоор, сноповязалка, жатка, лобогрейкэнүүдые заһабарилха ажалда хабаадуулхыень колхозуудай правленинүүдтэ, совхозуудта ба МТС-үүдэй директорнуудта дурадхаха.

Таряа сабшагшадай хүдэлмэрие зүбөөр эмхидхэхэ ба шэлэн олохо тухай тусгаар анхарал хандуулха, тиихэдээ хажуурнуудаа дабтаха ба хурсалхын тулада шухала хэрэгтэй зэмсэгүүдээр хангаха. Таряа сабшаха мэргэжэл багатай эрэгтэй эмэгтэй колхознигуудта туһаламжа үзүүлхын зорилгоор бүлэг бүхэндэнь дүйтэй бэрхэ хажууршание шэлэн оложо табиха.

4. МТС, совхозуудай директорнууд болон колхозуудай түрүүлэгшэнэртэ нигэжэ дурадхаха гэбэл:

а) ургаса хуряалгын эхилтэр таряанай участок бүхэнние таһалжа комбайнова агрегат бүхэндэ, хуряалгын морин машина бүхэндэ, хажуураар ба хадуураар таряа хуряаха гэжэ табигдаһан эрэгтэй эмэгтэй колхозник бүхэндэ даалгажа үгэхэ ба хуряалгын эхилхэһээ урид табан үдэрһөө оройтонгүй бүхы комбайнууд болон тракторнуудые хүдэлмэрилхэ газартань абаашаха;

б) таряанай хоорондуур загон гаргажа сабшаха, үглүү булангынь сабшаха, горючи зөөжэ асарха, орооһо сэбэрлэхэ ба хатааха гэхэ мэтээр комбайнын хажууда хүдэлмэрилхын тулада колхознигууд ба совхозуудай хүдэлмэришэдэй саг үргэлжын составые ургаса хуряалгын бүхы үе соо ажаллахаар комбайнова агрегат бүхэндэ даалгажа үгэхэ, тиихэдээ тэ-

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта

СССР-эй Совнаркомдо ба ВКП(б)-гэй ЦК-да

1945 ондо ургаса хуряаха ба худөө ажалай продуктнуудые бэлэдхэхэ тухай

(Ургэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

дэниие ороohо сэбэрдхэ машинанууд болон дутамаггүй хүрэхэ мори унаагаар хангаха.

5. Таряа талхые hаадгүй тушааҗа абаха ба гүрэнэй талханай нөөсэ болон бусад хүдөө ажалай продуктнуудые бүрин бүтэн байлгаха ябадалые хангаҗа үнэхөөрөө шадаха хүдэлмэрилэгшэдөөр бүхы элеваторнууд, бэлэдхэлэй пунктнууд болон складуудые байгша оной июлиин 25 хүртэр хүсэлдүүлхыень облисполком, крайисполком ба союзна республиканuудай совнаркомуудые, партиин обкомууд, крайкомууд болон союзна республиканuудай компартиин ЦК-нуудые уялгалха.

6. Колхозуудта болон совхозуудай газар дээрэ hууҗа байhан ажал хэжэ шадаха бүхы зон—колхознигууд ба тэдэнэрэй бүлэнэрэй членүүд, мүн тэрэшэлэн ажаүйлэдбэри ба транспорт дээрэ хүдэлмэри хэдэггүй аад, ажал хэжэ шадаха колхозник бэшэ бусад улад 14-hөө дээшэ наhанай хүнүүд бүлтэлээ хуряалгын хүдэлмэридэ уялгата ёhoop хабаадалсаха гэжэ тогтоохо.

14-hөө дээшэ наhанай ажал хэжэ шадаха колхознигууд ажалта үдэр олохо минимумые хүсээhэн байгаашье hаа өөрсэгүй барандаа 1945 оной ургаса хуряалгын үедэ уялгата ёhoop хүдэлмэридэ гараха зэргэтэй гэжэ тогтоохо.

7. Нарай хүүгэдтэй байhан эмэгтэй колхознигууд ба совхозуудай эмэгтэй хүдэлмэрилэгшэдые хуряалгын хүдэлмэридэ эдибхитэйгээр хабаадуулха болон ургаса хуряалга дээрэ ажаллаҗа байhан хүнүүдэй хүдэлмэриин сагые арбилхын зорилгоор ургаса хуряалгын ба бэлэдхэлые үнгэргэхэ үе соо хүүгэдэй ясли, сад ба талмайнуудые эмхидхэхыень, мүн хүүгэдые гэртэнь байлгаад харахын тулада тэдэниие бүлэг бүлэг болгон нэгэдүүлжэ үхибүүдэй хойноhoo харууhалха ажалые наhаҗаал болоhон хүйтэй шадамар хүгшэдтэ даалгаад, тэдэнэй ажалайнь хүлhые колхозhooп түлэхые колхозуудай правлени болон совхозуудай директорнуудые уялгалха.

8. Наhаа хүсэhэн ба ажал хэжэ шадаха байhан аад, хүндэтэй бэшэ шалтагаанаар таряахуряалгын хүдэлмэридэ гархаhаа арсаhан колхознигууд хүдөө ажалай артелиин уставай 17-дохи статьягай ёhoop колхозой правлениин шиидхэбэреэр ажалта үдэрөөр яла тохогдохо ба натуральна аванс абаха эрхэhээн хаhагдаха юм гэжэ тогтоохыень колхозуудта дурадхаха.

9. Ургаса хуряалгын үедэ колхозууд ба совхозуудай хүдэлмэриин хүсые нэмэжэ эрихэ байhыень эртээнhээ мэдээд, «Ургаса хуряалга ба хүдөө ажалай продуктнуудай бэлэдхэл тухай» СССР-эй СНК ба ВКП(б)-гэй ЦК-гэй 1944 оной июлиин 19-дэ гаргаhан тогтоолтой зохилдуулан городууд болон хүдөө нютагуудай ажал хэжэ шадаха улад зониие хуряалгын хүдэлмэридэ хабаадуулхыень республиканuудай совнаркомууд, крайисполкомууд, облисполкомууд ба райисполкомуудые уялгалха.

10. Хуряалгын хүдэлмэридэ гульдхаха ёhoop хабаадуулагдаhан ажал хэжэ шадаха улад зоной дүүргэхэ уялгата даалгабариие тогтоохо гэбэл: колхозуудта 40—50 ажалта үдэр олохо ба совхозуудта 50—60 үдэрэй нормо дүүргэхэ, тиигээд энээниие дүүргээд байхадаа хүдэлмэридэ хабаадуулагшад өөhэдынгөө дураар таталгаhаа сүлөөлэгдэжэ шадаха.

11. Хүдөө ажалай хүдэлмэридэ хабаадуулагдаhан городуудай болон хүдөө нютагуудай ажал хэжэ шадаха улад зоной хэhэн хүдэлмэриин хүлhые түлэхэ тухай гурим журамые тэрэ хэбээрнь 1945 ондо байлгаха гэбэл: хүдэлмэридэ хабаадуулагшадта эсэсэй тоосоо хэхэhээн урид колхозой правлени хадаа олоhон ажалта үдэр бүхэнэйнь түлөө 1 килограмм ороohо үгэхэ хэмжээтэйгээр, тэрэниие өөhэдтэйнь хэлсэжэ, 5 килограмм хартаабхаар гү, али бусад хүдөө ажалай продуктаар hэлгэн үгэжэ байха болоно.

12. МТС ба совхозуудта хүдэлмэри хэхээр хандуулагдаhан инженернүүд, механигууд болон дээдэ мэргэжэлтэй хүдэлмэришэдые хүдөө нютагуудта ажаүйлэдбэриин хүдэлмэришэдтэ тогтоогдоhон нормын ёhoop талха ба бусад продуктнуудаар хангахыень СССР-эй Наркомторгые уялгалха. Хуряалгын хүдэлмэридэ хабаадалсаха саг соо бүлэнэрэйнь hууҗа байhан газарта тэдэнэй эдеэ хоолой карточкануудые үгэhэн зандаа байха.

13. 1945 ондо хүдөө ажалай хүдэлмэридэ хабаадуулагдаhан мэргэжэлтэй хүдэлмэришэд хадаа hүүлэй 3 hара соо абаҗа байhан дунда зэргын салингайнгаа 50 процентые хүдэлжэ байhан газарhаан абаhан зандаа байха гэжэ тогтоохо.

14. Бүхы колхозуудта ба совхозуудта ургаса хуряалга болон гүрэнэй бэлэдхэлэй пунктнуудта продукт шэрэлгэ дээрэ хүдэлмэриень амяар-амяараа ба жэжэ бүлэгүүдээр (звеньевой) хэлсээтэ ажал хэжэ эмхидхэхэ ябадалые хангаха. Энээнэй дашарамда таряа хадаха, боохо, бухал табиха ба шэрэхэ гар хүдэлмэридэ, колос тармалгада поли дээрэ тусгаар участок таhалжа ами-аминдаа гү, али бүлэг-бүлэгөөр даалгабари үгэхэ, тиихэдэ ороohо сэбэрлэхэ зөөхэ ба бусад хүдэлмэридэ тусхай хэмжээтэй хүдэлмэри хэхээр хараалагдаhан ами-аминдань ба бүлэг бүлэгөөр даалгабари үгэхыень колхозуудта hайшаан дурадхаха.

15. Өөhэдынгөө үмсын үнеэдые хүллэжэ хүдэлмэрилхэ дуратай байhан колхознигууд, хүдэлмэришэд ба албахаагшадта мүн тиимэ хүдэлмэриие мори унаагаар хэхын тулада колхозой гү, али совхозой баталжа абаhан нормоhoo 3-найнь нэгэ хуби хэмжээтэй нормо тогтоохо, тиихэдээ тэрэ ажалай сэнгые гаргаха журамынь адли байха болоно. Колхоздоо хуряалгын хүдэлмэри дээрэ өөрынгөө үнеэдые хүллэжэ ажаллаhан колхознигуудта хүдэлмэриингөө нормые дүүргэhэнэйнь түлөө хоёр дахин үлүү ехэ ажалта үдэр үгэхэ, тиихэдэ совхозуудта өөhэдынгөө үнеэ хүллэжэ, хуряалгын хүдэлмэридэ ажаллаhан хүдэлмэришэд ба албахаагшадта мүн лэ тиимэ хүдэлмэри морёор хэхын тулада тогтоогдоhон сэндэ орходоо, хоёр дахин үлүү хэмжээтэйгээр хүлhыень түлэхэ.

Хамтын ажалда хүдэлмэри хэhэн бүхы саг соонь колхознигууд, хүдэлмэришэд, албахаагшадай үнеэдые хамтын hүрэгhөө хүдэлмэридэ хабаадалсаhан үнеэдтэй аб адляар эдеэлүүлхэ ябадалые хангаха.

16. Өөhэдынгөө үнеэ хүллэжэ гүрэндэ таряа шэрэхэ хүдэлмэри хэhэнэйнь түлөө колхознигууд, хүдэлмэришэд ба албахаагшадай хүлhыень доро дурсагдаhан гуримаар түлэхэ гэбэл:

а) өөрынгөө үнеэ хүллэжэ ороohо шэрэhэн колхозник, хүдэлмэришэн ба албахаагшадта центнеро-километр бүхэнэй түлөө 0,30 ажалта үдэр үгэхэ;

б) колхознигуудые авансировалхын тулада ба доторой хэрэглэлдэ гэжэ таhалагдаhан 15 процентhээ урмашуулхын тулада 135 грамм хүртэр ороohые центнеро-километр бүхэнэй түлөө нэмэжэ үгэхэ, тиихэдээ тогтоогдомол hарын нормоhoo гадуур шэрэжэ абаашаhан ороohоной түлөө хоёр дахин ехэ ороohо үгэжэ байха.

Совхозуудта хүдэлмэришэд ба албахаагшадай өөhэдынгөө үнеэдые хүллэжэ гүрэндэ таряа шэрэхэ хүдэлмэри хэhэнэйнь түлөө мүн тиимэ хүдэлмэриие морёор хэhэнэй түлөө түлэhэндэ орходоо хоёр дахин үлүү ехээр түлэжэ байха, баhа урмашуулхын зорилгоор, өөhэдынгөө үнеэдые хүллэжэ ороohо шэрэhэн колхознигуудта үгэхөөр энэ пунктын ёhoop тогтоогдоhон хэмжээ ба гуримай ёhoop тэдэндэ ороohо нэмэжэ үгэхэ.

17. Хуряалгын үе соо ба бэлэдхэлэй түсэб дүүргэхэ саг хүртэр колхознигуудта үгэхын тулада ба доторойнгоо хэрэглэлдэ гаргашалхын тулада ороohо, наран сэсэг, хартаабха ба овощь таhалха гэжэ тогтоохо гэбэл: гүрэнэй бэлэдхэлэй пунктнуудта бодото дээрэ тушааhан продукциhаа ороohоор—15 процент, сагаан будаагаар—10 процент, наран сэсэгээр—5 процент, хартаабха ба овощоор—15 процент.

Аванс болгон үгэхын тулада ба доторой хэрэглэлдэ продуктнуудые үгэхөөр тогтоогдоhон нормые сахихын хойноhoo тон нарин химгадал табижа, тэрэниие хэтэрүүлхэ тээшэнь эбдэхэ элдэбын ушарнуудые зогсоожо, тэрэнэй түлөө зэмэтэниие талха урихэнэй түлөө гэжэ хуулиин харюусалгада хабаадуулха.

Аванс үгэхэ фондhoo ороohо, наран сэсэг, хартаабха овощиие колхознигуудай олоhон ажалта үдэрнүүдыень наринаар хараҗа гаргахыень колхозуудай правленинүүдтэ дурадхаха.

18. МТС-үүдтэ лён ба улhа хуряаха машинада, клевер ба люцерныı үрhые сохихо ба сэбэрлэхэ молотилкада болон лён ба улhа урихa машинада хүдэлжэ байhан машинистнуудай хүлhыень мүн энэ хүдэлмэридэ тэрээнтэй хамта хүдэлмэрилжэ ябаhан трактористнуудай хүлhэнэй хэмжээтэйгээр тогтоомол нормоёо дүүргэhэнэйнь түлөө ажалта үдэрөөр түлэдэг байха, тиихэдээ МТС-эй трактористнуудта ажалта үдэр үгэхэ ба тоосоо хэхэ, мүн тэрэшэлэн мүнгэн ба натуральна түлбэриин гарантийна минимумые үгэхэ гурим тэдэндэ хабаадаха ушартай.

19. Колхозно мори унаагаар хүдэлмэрилжэ байhан колхознигуудта комбайнова хуряалгын hүүлээр суглуулhан ба колхозой бууса дээрэ асарhан гү, али сомоhон hолоомоhoo табанайнь нэгэ хубиие үгэхыень колхозуудай правленидэ зүбшөөрэхэ, комбайнаар таряа хуряаhанайнь hүүлээр hолоомо зөөхэ ба сомохо ажалда өөhэдынгөө үнеэдые хүллэжэ хүдэлмэрилhэн колхознигуудта поли дээрэhээ зөөжэ абаашаhан гү, али сомоhон hолоомынь гурбанай нэгэ хубиие үгэхэ зэргэтэй.

20. Комбайнова хуряалгын тогтоогдомол түсэбые hайн шанартайгаар дүүргэхэ ябадалые хангаhан совхозуудай трактористнуудта болон МТС-эй участковой механигуудта натураар шагнал үгэхэ тушаа 1944 ондо бии байhан гуримые энэ 1945 ондо тэрэ хэбээрнь байлгаха, тусхайлан хэлэбэл, комбайнова хуряалгын тогтоомол түсэбые hайн шанартайгаар дүүргээд байhан МТС-эй участковой механигууд хадаа МТС-hээ натуральна шагнал болгожо 10 пүүд ороohые хуряалгын дүүрэмсээр 15 үдэрhөө оройтонгүй абадаг байха, тиихэдэ совхозуудай ба селекционно станцинуудай трактористнууд мүнгэн түлбэриhөө гадна, өөhэдтэйгөө хамта хүдэлмэрилжэ ябаhан комбайнернуудта тогтоогдоhон хэмжээгээр натуральна шагналые ороohоор абаха юм гэжэ тогтоохо.

21. Хүдөө ажалай культуранuудай ургасые дээшэлүүлhэнэй түлөө нэмэлтэ түлбэриие колхознигуудай ба МТС-эй трактористнуудай абахаар болон, мүн совхозуудай хүдэлмэришэдтэ тогтоомол натуральна түлбэриие үгэхэ ябадалые хангахаар бүхы колхозуудта хуряалгын хүдэлмэри дээрэ ажалай тоо бүридхэлгые зүбөөр ябуулха ба бригада болон звенонууд бүхэнэй абаhан ургасые амяар-амяарынь тоолохо ябадалые түйлахыень хүдөө нютагуудай партийна, советскэ болон газартаряалангай органуудые уялгалха.

Мүн тэрэшэлэн, звенонуудай зарим членүүдэй полевой харууhалга ба ургаса хуряалгые хэhэн участогуудhаа гараhан сахарай свёкло, хлопчатник, тоhото культуранууд, кок-сагыз, тамхин, махорко ба бусад пропашной ба техническэ культурануудай ургасые амяар амяарынь тоолон бүридхэхэ ба дааҗа абаhан культурануудhаа ургаса абахаар тогтоогдоhон түсэбөө дүүргэhэнэйнь түлөө нэмэлтэ түлбэри үгэхэ ябадалыень хангаха.

22. Таряанай ургаса хуряалга ба гүрэндэ хүдөө ажалай продуктнуудые шэрэхэ ябадалтай холбогдоогүй ямар нэгэн ондоо зорилгодо колхозуудhаа, совхозуудhаа, МТС-үүдhээ хүдэлмэриин хүсэ, мори унаа ба транспортна хэрэгсэлнүүдые таталгаар абаха ябадалые ургаса хуряалгын ба гүрэндэ хүдөө ажалай продуктнуудые тушааҗа дүүрэтэр СССР-эй Совнарком ба ВКП(б)-гэй ЦК зүбшөөрэлгүйгөөр хэжэ болохогүй гэжэ хорихо.

23. Ургасын тоое тон наринаар ба зүбөөр бэлэдхэхын тулада колхозуудта, бригадануудта ба звенонуудта ургаса бүридхэхэ ба хуряалга дээрэхи хүдэлмэриин тоо бүридхэхэ асуудал тушаа бухгалтернууд ба счетоводуудай инструктивна зүблөөниие байгша оной июлиин 30 хүртэр район бүхэндэ үнгэргэхэ.

III.

Ороohото болон тоhото культуранuудые хуряаха тушаа

1. Ургаса хуряалгые саг соонь гээлтэгүйгөөр үнгэргэхын ба хуряалгын хүдэлмэри эхилхэдээ унжагайрхагүйн тулада ургаса хуряалгада бүхы жатка, лобогрейкэнүүдые, сноповязалкануудые нэгэн доро табиха, ургаса хуряалгые хажуур, хадуураар хэхэ, хамаг бүхы зэмсэг хэрэгсэлнүүдээр ургаса хуряалгые хэжэ хуряалгын хүдэлмэридэ хамаг бүхы комбайнуудаа хаhа саг соонь табиха.

2. Ороohото культуранuудай ургасын хуряалга хадаа 18—20 хүдэлмэриин үдэрhөө оройтонгүй дүүргэгдэхэ ёhотой гэжэ тогтоохо. Комбайнова хуряалгада таhалагдаhаниие хамаархангүйгөөр, хэрбээ тэрэ талмай эдеэшэжэ болоод байхадань комбайнууд колхоздо хүрэжэ ерээгүй гү, али эбдэрhэн дээрэhээ миин байжа байгаа хадань, таряанай хуряалгые простой машинануудаар болон гараар хадажа хэхыень колхозуудта зүбшөөрхэ.

3. СССР-эй Совнарком ба ВКП(б)-гэй ЦК болбол хуряалгын гээлтэтэй үдэр бүри тэмсэл хэжэ байхыень, таряанай ургажа байхада, мүн хуряажа, сохижо, зөөжэ ба хадагалжа байха үедэ нарин шанга харууhа манаа хэжэ байхыень область, хизаар ба республиканuудай бүхы советскэ, партийна ба газартаряалангай органуудhаа, МТС колхозуудhаа эринэ.

Тэрэнэй тулада:

а) простой машинаар, гараар таряа хадаhанай hүүлээр тэрэ дары боолто хэжэ, тэдэниие бухал болгожо табиха ябадалые эмхидхэхэ, мүн тэрэшэлэн үбгэд хүгшэдые болон hурагшадые үргэнөөр хабаадуулжа, нарин нягтаар колос түүхэ ажал эмхидхэхэ;

б) хадажа эхилhэнэй hүүлээр 5 хоногhoo оройтонгүй таряанай сохилгодо орохо, тиин таряа сохилгодо жэгдэрэн орохо талаар хожомдожо болохогүй. МТС, колхозууд болон совхозуудай сложно болон морин бүхы молотилкануудай тухэреэн суудхын хүдэлмэриие эмхидхэхэ. Таряа сохилго болон сомолгые нэгэн доро хэхын тулада хүдэлмэришэ хүсэн колхоздо дутаад байгаа хадань таряанай hүүрэжэ хатаhанай hүүлээр хадаhан бүхы таряанай сомолгые тэрэ дары хэхыень колхозуудта дурадхаха. Тиин сомолгые таряа халаҗа дүүргэhэнэй hүүлээр 10-дахи хоногhoo оройтуулангүй дүүргэхэ болоно;

в) колхознигууд болон совхозуудай хүдэлмэришэдэй хуряаhан участогые колхозуудта—таряан ажалай бригадануудай бригадирнууд, тиин совхозуудта—таhагуудые эрхилэгшэнэр нэгэ үдэрэй турша соо, колхозуудай түрүүлэгшэнэр ба совхозуудай директорнууд табан хоног соо уялгата ёhoop тушаан абажа байха гэжэ тогтоохо. Тушааҗа абахадаа хуряалгын шанар тухай тусхай анхаралаа хандуулжа, хадалан дээрэ колосуудые үлдөөхэгүй, элирүүлhэн дутагдалнуудые усадхаха талаар тэрэ дары хэмжээнүүдые абаха;

г) комбайнер хадаа дээгүүр хадажа ба комбайнаа муугаар тааруулжа ябаhанhаа болоҗо гээлтэ хээ хадань шанар муутайгаар хуряаhан участогай түлөө комбайнерай абаха хүлhые 30 процент хүртэр доошонь болгохые МТС-үүдэй ба совхозуудай директорнуудтэ зүбшөөрэхэ;

д) таряа сохилго ба мүн тэрэшэлэн тэрэниие обоолоҗо халааха ябадалай хоорондо забhар гаргангүйгөөр, комбайнууд болон молотилкаhаа гараhан шиигтэй бүхы таряае тогуул ба сушилканууд дээрэ тэрэ дары хатааха ябадалые хангаха;

е) хадажа ба бухал сомоо болгожо табиhан таряае ба мүн тэрэшэлэн тогууд дээрэ байhан таряае харан хадагалха ябадал эмхидхэхэ;

ж) хуряалгын ябажа байха үедэ абтаhан ургасын тоо бүридхэл хэхэ. Молотилкын дэргэдэ, комбайнhаа абтаhан таряа болон тэрэниие амбаарта тушаахадаа уялгата ёhoop шэгнэжэ байха. Ток дээрэhээ амбарта болон хадагалха пунктнуудта таряа зөөжэ байгшад хадаа таряа зөөгшын обог дурдаhан, таряанай сорт болон культурые нэрлэжэ, эльгээhэн таряанай тодорхой шэгнүүрые зааhан накладной бэшэг абаха ёhoтой.

4. Поли дээрэ, ток дээрэ таряа сохиходо ба зөөхэдэ тэрэнэй бүрин бүтэн байhан ябадалые шалган хянаҗа байхыень райисполкомуудай түрүүлэгшэнэр ба партиин райкомуудай секретарьнуудые уялгалха. Шэгнүүршэн, кладовшигууд, сторожнууд, таряа эрьежэ харагшад болон таряа зөөгшэдэй дунда ахалагшыень шэлэн томилхо ябадал хангаха.

5. Үнэтэ техническэ культуранuудай ургасые алдахагүйнь тулада тоhото культуранuудай болон плангаяа түргэн алхардаг (горчица, рыжик, клевещинэ, перилла ба кунжудэй) эдеэшэн болоҗо ба хаhа саг соогоо хуряагдажа байhаниень нарин нягтаар адаглан хараҗа байха.

6. Колхозууд ба совхозуудта тоhото культуранuудай эгээл богони болзор соо хуряагдаха ябадалые хангаха гэбэл: колхоз ба совхоз бүхэндэ наран сэсэгые 8—10 хүдэлмэриин үдэрhөө удаарууланrүй, хоёр үдэрэй турша соо клещевинын түрүүшын отололгые хэхэ, сой ба лён-кудряшын хуряалгые 5—6 үдэр соо, колхоз ба совхоз бүхэндэ горчица, рыжик, перилла, ляллеманцын хуряалгые 3—4 үдэр соо хэхэ.

7. Орой эдеэшэжэ болодог культуранuудые (клевещинэ, сои, арахис болон наран сэсэгые) хатаахын тулада тусхай сушилка ба байрануудые энэ оной августын 1 болтор бэлэдхэхэ, шэнэ сушилкануудые барихын тулада барилгын хэрэгтэй болохо материалнуудые үгэхэ, эдэ культуранuудай ургасые саг соонь хуряаха ба хатааха ябадал эмхидхэхэ.

IV.

Ороohото ба тоhото культуранuудые бэлэдхэхэ тушаа

1. СССР-эй Совнарком ба ВКП(б)-гэй ЦК болбол энхэ амгалан байгуулалтада орохо ба арадай ажахыда дайн сэрэгэй хойшолонгуудые усадхаха үедэ ороноо эдеэ хоолоор, түүхэй эдээр болон түбхын түрүүндэ талхаар хангаха хэрэг гээшэ эгээн шухала ажахын политическэ зорилгонуудай нэгэнинь болоно, немецкэ булимтарагшадай hандаргаhан ажаүйлэдбэри, транспорт, городууд болон тосхонуудые түргэнөөр hэргээн бодхоолго, арад зонойнгоо материальна ажабайдалые али болохоор hайжаруулха ба Эхэ оронойнгоо хүсэ шадалые улам саашань бэхэжүүлхэ ябадал тэрэниие амжалтатай hайнаар шиидхэхэhээ дулдыдаха байhан тухай бүхы партийна, советскэ, бэлэдхэлэй ба газартаряалангай органуудай, МТС, совхозууд ба колхозуудай анхаралыень хандуулна.

СССР-эй Совнарком ба ВКП(б)-гэй ЦК болбол хүдөө ажалай алибаа продуктнуудые бэлэдхэхэ түсэб хадаа район, колхоз ба совхоз бүхэнөөр хууляар тогтоогдомол болзор соо заабол дүүргэгдэхээр 1945 оной ургасаhаа талха ба бусад хүдөө ажалай продуктнуудые бэлэдхэхэ ябадалые эмхидхэхыень партийна, советскэ бэлэдхэлэй ба газартаряалангай органуудые уялгалха.

2. Гүрэндэ хүдөө ажалай продуктнуудые тушааха уялганuудые колхозуудта түргэнөөр барюулха болон колхозуудые али тухай ургаса абаха разрядта оруулха тушаа хүдэлмэридэнь Наркомзагай түлөөлэгшэдтэ ба бэлэдхэлэй органуудта шухала хэрэгтэй туhаламжа үзүүлхэ зуураа, шухала хэрэгтэй шалгагдамал хүдэлмэрилэгшэдые тэдэнэй мэдэлдэ саг зуура үгэхэ, тиихэ зуураа колхозуудай ургасые доошонь даража, натуроплатын хэмжээень бага болгохо гэhэн гүрэндэ харша элдэбын hэдэлгэнүүдые таhа сохихыень партиин обком, крайком ба союзна республиканuудай компартинуудай ЦК, облисполком, крайисполком ба республиканuудай совнаркомуудые уялгалха.

3. Али тухай ургаса абаха разрядта колхозуудые оруулhан тухай мэдээсэлые хаhа саг соонь, зүгөөр ургаса хуряалгын эхилhэнhээ хойшо 15 хоногhoo оройтонгүй МТС-эй директорнуудтэ барюулхыень Наркомзагые уялгалха, тиихэдэ МТС-эй директорнууд болбол МТС-эй хүдэлмэриин түлөө колхозуудай түлэхэ счёдые, ургасын разрядуудта колхозуудые оруулха тухай мэдээсэлые Уполнаркомзагhаа абамсаараа, табан хоногой болзорhoo оройтонгүй колхозуудта барюулха, мүн тиихэдээ таряа хадаhан, комбайнаар хуряаhан, сохиhон, ороohо сэбэрлэhэн ба таряа зөөhэнэй түлөө счёдые хүдэлмэреэ дүүргэhэн үдэрhөө хойшо 10 хоногhoo оройтонгүй барюулжа байха уялгатай.

4. Наркомзаг, СССР-эй Наркомзем, СССР-эй Наркомсовхоз, СССР-эй Наркомпищепром, СССР-эй Наркоммясомолпром, облисполком, крайисполком, республикын совнаркомууд, партиин обком, крайком болон союзна республиканuудай компартиин ЦК, райисполкомууд ба партиин райкомуудые иигэжэ уялгалха гэбэл:

а) ургаса хуряалгын эхилhэн түрүүшын үдэрhөө хойшо ороohо ба тоhото культуранuудые гүрэнэй бэлэдхэлэй пунктнуудта шэрэлгые эмхидхэхэ, тиихын тулада шухала хэрэгтэй мори унаа ба автомашинануудые табиха, тэдэниие колхоз совхоз бүхэнэй бэлэдхэлэй түсэбые дүүргэхэ саг хүртэрнь ондоо ямаршье хүдэлмэридэ ябуулхагүй гэжэ хорихо;

б) колхозууд, совхозууд ба таряашадай үмсын айлнуудай тон hайн шанартай ороohо, сагаан будаа, наран сэсэг ба бусад тоhото культуранuудые гүрэндэ тушааха ябадалые хангаха, тиихэдээ плангаяа комбайнhаа орожо байhан ороohые нарин нягтаар сэбэрлэхэ, мүн тэрэшэлэн шиигтэй нойтон ороohые хаhа саг соонь хатааха ябадалые эмхидхэхэ.

5. Колхозууд ба совхозуудай гүрэндэ тушааҗа байhан ороohо, тоhото культуранууд болон хартаабхын түрүүшын тушаалгаар, эгээн түрүүн, колхозууд ба совхозуудай гүрэнhөө зээлеэр абаhан үринь түлэгдэхэ, мүн тэрэшэлэн уялгата тушаалганууд ба МТС-эй хүдэлмэриин түлөө натуроплата оруулхын талаар колхозуудай үнгэрэгшэ жэлнүүдэй үри доёмхинь түлэгдэхэ юм гэжэ тогтоохо.

Энээнэй hүүлээр бэлэдхэлэй пунктда колхозуудай тушааhан ороohо, тоhото культура ба хартаабха болбол колхозуудай накладной соо заагдаhан тушаалгын ёhoop уялгата тушаалгада ба натуроплатада оруулагдажа тоологдохо юм, тиихэ зуураа натуроплатые түлэхэ ябадал тэрэ райондонь тогтоогдоhон таряа бэлэдхэлэй гүрэнэй түсэбэй ёhoop, натуроплатада оруулжа зохихо байhан хубиhаань доошо бэшээр тоологдохо байна.

МТС-эй хүдэлмэриин түлөө натуроплатые зүбөөр тоолоҗо гаргахын түлөө, колхозуудта үгтэхэ счёдые тогтоомол болзор соонь барюулха ба тэрэ счёдой ёhoop колхозуудай ороohо ба бусад культуранuудые тушаахын түлөө гүрэнэйнгөө үмэнэ харюусалгатай байhан тухайнь МТС-эй директорнуудтэ болоод, мүн уялгата тушаалгын түсэбые дүүргэhэн шэнгеэр натуроплатые хүсэд нэхэжэ абахын түлөө харюусалгатай байhан тухайнь бэлэдхэлэй наркомадай районно түлөөлэгшэдтэ hануулха.

6. Уялгата тушаалга болон МТС-эй хүдэлмэриин түлөө (сохилгоhoo бэшээрынь) натуроплатада оруулжа, мүн тэрэшэлэн колхознигууд болон үмсын ажалтанай уялгата тушаалгада оруулжа ороohото, наран сэсэг болон бусад культуранuудые тушаалга хадаа тэдэндэ барюулагдаhан уялганууд болон МТС-эй хүдэлмэриин түлөө счёдуудай ёhoop тон наринаар культура бүхэнөөр дүүргэгдэхэ зэргэтэй.

Шенисэ, сагаан будаа, бобово, гречуха, шара будаа ба хара таряан гэхэ мэтын культуранууд хадаа тушаалгын уялгануудые ба МТС-эй хүдэлмэриин түлөө счёдые барюулхадаа эдэ культура бүхэнниие зааҗа тогтооhон хэмжээгээр тушаагдаха зэргэтэй. Зүгөөр, бусад ороohото культуранuудые тушаахадаа тэдэниие тушаалгын эрхэ дураар ямар нэгэн ондоо ороohото культураар hэлгэжэ тушаахадань болохо юм. Тоhото культуранuудай талаар нэгэ тоhото культурые нүгөөдөөрнь hэлгэжэ, тогтоомол эквивалентын ёhoop тушаахада болохо байна.

7. Гүрэндэ тушааха хүдөө ажалай продуктнуудые шэрэхэ тушаа колхозууд ба совхозуудта туhаламжа үзүүлхын тулада облисполком, крайисполком ба республиканuудай совнаркомуудта иимэ зүбшөөрэл олгохо гэбэл:

а) область, хизаар ба республикын территори дээрэ байhан бүхы предприятинууд, албан зургаанууд ба организацинуудай хаанашье мэдэлтэй ба ямаршье хүдэлмэри хэжэ байгаа hаань өөрсэгүй, тэдэнэй хүдэлжэ байhан автотранспортын 50 процентые бэлэдхэлэй үедэ таталгада абаха, тиихэдээ тонно-хахадай автомашинада 4.000 тонно-километр шэрэхэ хэмжээhээ үндэhэлжэ, ороohото ба бусад хүдөө ажалай продуктнуудые гүрэнэй бэлэдхэлэй пунктнуудта шэрэжэ абаашаха уялгата даалгабариие таталгада ороhон автомашина бүхэндэ тогтоохо.

Облисполком, крайисполком ба республикын совнаркомой заабаряар автомашинануудынь таталгада орохо болоод байhан предприятинууд, албан газарнууд ба организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд таталгада ороhон автомашинануудаа ургаса хуряалгын эхилхэhээ урид табан хоногhoo оройтонгүй хүдэлхэ газартань абаашаха ёhoтой гэжэ дурадхаха;

б) гүрэндэ тушааха хүдөө ажалай продуктнуудые шэрэжэ абаашаха тушаа уялгата даалгабариие мори унаатай байhан предприятинууд ба албан газарнуудта хүдэлмэриин морин бүхэнөөр 50 тонно-километр шэрэхэ хэмжээтэйгээр тогтоохо.

8. Түмэр харгын лини шадар байhан Заготзерногой пунктнуудта таряа тушаагшадай хонолгын байра ба сай ууха газарые таряа тушаалгын эхилтэр бии болгохо ба түхеэрхыень Наркомзаг, Центросоюз ба СССР-эй Наркомторгые уялгалха.

9. Ороohо ба колхозно совхозно бусад продукциие хулгайлха гээшэ айхабтар хүндэ гэмтэ ябадал болохо байhан хадань, СССР-эй Совнарком ба ВКП(б)-гэй ЦК болбол колхозууд болон совхозуудта таряа талха ба бусад хүдөө ажалай продуктнуудые хулгайлhан хүнүүдые «Олониитын (социалистическэ) үмсые сахиха тухай» 1932 оной августын 7-ой хуулиие хэрэглэхэ хүртэр, шэрүүн хатуугаар хэhээхыень сүүдэй органуудые уялгална.

V.

Лён ба улhа хуряаха болон бэлэдхэхэ тушаа

1. Лён-долгунец ба улhа хуряалга дээрэ МТС, совхозууд ба колхозуудта бии байhан лён урихa ба улhа хуряаха машинануудые бүхыень хүдэлгэжэ хэрэглэхэ, тиихын тулада лён ба улhые машинаар болон гараар хуряаха түсэбые МТС ба колхоз бүхэндэ тогтоохо, тиихэдээ машинаар хуряахын тулада үлэмжэ hайн жэгдээр ургаhан участогуудые шэлэжэ абаха болоно. Лён ба улhые хуряахадаа эшынь шанарые хараҗа, сорт сортоор илгаха байна.

2. Лён ба улhанай сохилгые хэхэдээ, тэдэнэй бүхы ургасые хуряажа абахые хүлеэжэ байнгүйгөөр, боолтонуудые

(Ургэлжэлэлынь 3-дахи нюурта).

СССР-эй Совнаркомдо ба ВКП(б)-гэй ЦК-да

1945 ондо ургаса хуряаха ба хүдөө ажалай продуктнуудые бэлэдхэхэ тухай

(Үргэлжэлэл. Эхининь 2-дохи нюурта).

хатааһанайнгаа һүүлээр дары эхилжэ, сохилгыень хуряалга эхилһэнэй һүүлээр 10 хоногһоо оройтонгүйгөөр дүүргэхэ.

Сохигдоһон (һамнагдаһан) лён болон улһые уялгата ёһоор шанарынь хаража сортировалха ба бүхы ургасын сохилгын дүүрэхые хүлеэжэ байнгүйгөөр, сохиһонойнгоо удаа-дараа дэлгээжэ гү, али дэбтээжэ байха хэрэгтэй.

3. Лён-долгунецын бүхы ургасые дэлгээхэ ба дэбтээхэ хүдэлмэрииие сентябриин 15-һаа оройтонгүй ба улһа дэбтээлгые октябриин 1-һээ оройтонгүй дүүргэхэ.

4. Посконииие илгаха ажалда байһан колхознигуудта посконииие хуряалга дээрэ ябахадаа олоһон ажалта үдэртэнь хубаахын тулада таһалагдаһан тооһоо 30 процентыень хубаажа үгэхыень колхозуудта зүбшөөрхэ. Посконииие илгаһанайнгаа һүүлээр удангүй хубаажа үгэхэ зэргэтэй.

5. Лён ба улһа таридаг бүхы колхозуудта лён ба улһанай намар-үбэлэйнь эхин элдүүрилгэ хэхын тулада, колхоз бүхэн сушилкатай боложо хүсэд хангагдахаар, лён ба улһа хатааха байрануудые шэнээр бариха ба хуушаниинь һэльбэн заһаха.

6. Лён ба улһанай эхин элдүүрилгэ ба тэрэниие сорт-сортоор илгаха тушаа ажалайнгаа нормые дүүргэжэ ба үлүү гартар дүүргэжэ байһан колхознигуудта тэдэнэй абажа байһан ажалта үдэрһөөнь гадуур эдеэнэй талхан ба мүнгые нэмэжэ түлэхэ ябадалые тогтоохыень лён ба улһа таридаг колхозуудта зүбшөөрхэ гэбэл:

а) элдэгдээд гүрэндэ тушаагдаһан лён-волокно ба улһанай 10 килограмм бүхэнэй түлөө 2 килограмм ороохо ба 2 түхэриг хүртэр мүнгөөр;

б) сортоор илгагдаад, хатаагдаад, заводуудта тушаагдаһан лёной трест ба улһанай 100 килограмм бүхэнэй түлөө 1 килограмм ороохо ба 1 түхэриг хүртэр мүнгөөр;

в) гүрэндэ худалдаха гуримаар түсэбһөөн гадуур гүрэндэ тушааһан лён ба улһанай хамаг бүхы волокно ба трестын түлөө эдэ культурануудай түрүүшын элдүүрилгэ дээрэ ажаллаһан колхознигуудта колхозойнь абаһан шагнал-нэмэлтэһээ 40 процентыень хубаажа, нэмэлтэ түлбэри үгэхэ.

Дурсагдаһан натуральна ба мүнгэн түлөөһэнүүдые лён ба улһанай элдүүрилэгдэһэн продукциие гүрэндэ тушааһанайнь һүүлээр тэрэ дары үгэхэ ушартай.

7. Лён-долгунец ба улһанай соломкын, трестын ба волокногой ажаүйлэдбэриин сортнуудай стандартнуудай (эталонууд) залаануудаар бүхы бэлэдхэлэй пунктнуудые хангаха болон лён ба улһа таридаг колхозуудые тэрээнтэй танилсуулхыень Наркомзаг ба СССР-эй Наркомтекстилиие уялгалха.

8. Лён ба улһанай волокно ба үрһые гүрэндэ хаһа саг соонь тушааха ябадалые эмхидхэжэ, эдэ культурануудай продукциие бэлэдхэхэ гүрэнэй түсэбые район ба колхоз бүхэнөөр хууляар тогтоомол саг болзор соонь заабол дүүргэхэ ябадалые хангаха тухай лён ба улһа таридаг районуудай партийна, советскэ болон бэлэдхэлэй органуудта дурадхаха.

VI.

Хлопок хуряаха ба бэлэдхэхэ тушаа

1. СССР-эй Наркомтекстиль, Узбекскэ, Туркменскэ, Таджикска, Киргизскэ, Казахска, Азербайджанска ба Армянска ССР-нүүдэй компартинуудай ЦК болон Совнаркомуудые иигэжэ уялгалха:

а) үнгэрэгшэ жэлнүүдэй ургасын хлопок-сырецын үлээдэһые бэлэдхэлэй пунктнууд дээрэһээ хлопок сэбэрлэхэ заводуудта зөөжэ абаашаха ба шэнэ ургасын сырецые тушаан абахаар байрануудаа түхеэржэ 1945 оной сентябриин 15-һаа оройтонгүй бэлэн болгохо;

б) хлопок-сырецын ажаүйлэдбэриин сортнуудай стандартна залаануудые (эталонууд) бүхы бэлэдхэлэй пунктнуудта 1945 оной сентябриин 1 болтор үгэжэ хангаха ба богони болзорой курснуудые үнгэргэжэ хлопок суглуулагшадые тэрээнтэй танилсуулха;

в) хлопок-сырецые һаадгүй тушаажа абаха ябадалые эмхидхэхэ, бэлэдхэлэй пунктнууд дээрэ колхозно улаануудые (арбанууд) һаатуулхагүй;

г) хлопок контрактацилха түсэбтэй зохилдуулан республиканануудта хлопок тушааһанай түлөө бараа үгэхын тулада, ороохо, ажаүйлэдбэриин эд товарнууд, тоһо, сай, лентер ба жмыхые хлопок таридаг районуудта зөөжэ абаашалгые 1945 оной сентябриин 1 болтор дүүргэжэ, тушаагдаһан хлопок-сырец тушааһан зэргээрнь эд товарнуудые колхозуудта таһалдалгүй наймаалха ябадалые эмхидхэхэ, тиихэдээ үри доёмхи гаргажа болохогүй.

2. Хлопок-сырецын гээгдэхэ үригдэхэ, шанарынь муудаха ба ургасахуряалгань унжагайрха ябадалые гаргахагүйн тулада булсуунуудайнь задарамсаар тэрэниие түүжэ эхилхэ, тиихэдээ сортнуудые холисолдуулангүй, тэрэниие сорт сортоор илгажа амяар амяарайнь суглуулха, мүн тэрэшэлэн ургасые суглуулха хадагалха ба зөөхэ үедэ үрижэ гээжэ болохогүй. Хлопогые хаана-янагүй суглуулха хүдэлмэрииие ноябриин 15-һаа оройтонгүй дүүргэхэ.

3. Хлопок-сырецые суглуулагшадай ажалайнь бүтээсые дээшэлүүлхын зорилгоор, ажал хэжэ шадаха колхозник бүхэндэ 2-һоо 3 хүртэр тонно хэмжээтэй сезонно нормо тогтоохо, тиихэдээ энэ нормоһоо гадуур суглуулһан хлопок-сырецын түлөө нэгэ-хахад хэмжээтэй ажалта үдэрые нэмэжэ үгэхэ.

4. Уһалууриин газарта хлопок таридаг районуудта намарай парые хаһа саг соонь хахалхын зорилгоор задараагүй ганса нэгэ булсуунуудай бии байгаа хадань, тэдэниие хожомынь сэбэрлэхээр поли дээрэхи гуза-пайе ноябриин 20-һоо оройтонгүй суглуулжа абаха, хлопок-сырецые суглуулха хүдэлмэрииие ноябриин 25 хүртэр хүсэд дүүргэхэ ба полинуудые эшэ суурнуудһаа сэбэрлэхэ хүдэлмэрииие декабриин 1 хүртэр дүүргэхээр колхозууд ба совхозуудта дурадхаха.

Гуза сэбэрлэхэ бүхы машинануудай заһабарилгые ноябриин 1 болтор дүүргэжэ, дунда жэшээгээр сезон соо машина бүхэнөөр 100—120 гектарһаа доошо бэшэ хуряажа абаха ябадалые хангаха.

5. Шэлэмэл һайн хлопок-сырецын ургасые суглуулжа абаха ябадалые ехэ болгохо ба тэрэнэй шанарыень һайжаруулхын түлөө колхознигуудые улам ехээр урмашуулхын тулада, шэлэмэл һайн хлопок-сырецые тушааһанай түлөө колхозойнгоо нэмэжэ абаһан эд бүдые колхозой член бүхэнэй амяар-амяараа суглуулһан шэлэмэл һайн хлопок-сырецын тоогойнь хирэ зэргэ тон наринаар хаража, колхознигууд-хлопок суглуулагшадай дунда хубааха гэжэ колхозуудай правленинүүдтэ һайшаан дурадхаха.

6. Колхозуудта бии бүхы хлопок хатааха сушилкануудые һэльбэн заһажа, тэрэниие шухала хэрэгтэй түлеэзалһаар хангаха ябадалые октябриин 1 хүртэр дүүргэхэ.

VII.

Сахарай свёкло хуряаха ба бэлэдхэхэ тушаа

1. СССР-эй Совнарком ба ВКП(б)-гэй ЦК болбол сахарай свёклын ургасые хаһа саг соонь гээлтэгүйгөөр хуряажа абаха гээшэ угаа ехэ удхатай байһан тухай газартаряалангай, советскэ ба партийна органуудай колхозууд, МТС ба совхозуудай анхаралыень хандуулна.

Сахарна заводуудай хүдэлжэ эхилхэ багтань заводуудай ба свёкло бэлдэхэ пунктнуудай територи дээрэ табан хоногойхиһоо бага бэшэ свёклын запас бии байхаар ба һүүлээрнь сахарна заводуудые таһалдалгүйгөөр свёклоор хангажа байхын тулада, сахар свёкло малтажа эхилхэ болзорые тус тус районууд ба колхозуудаар свёклын эдеэшэхэ дээрэһээ дулдыдуулан тогтоохыень свёкло таридаг газар нютагуудай облисполкомууд, крайисполкомууд болон республиканануудай совнаркомуудые уялгалха.

2. Сахарай свёклые малтаха ба зөөжэ дүүргэхэ ябадалые удаадахи болзорнууд соо хангаха гэбэл:

	малталга	зөөлгэ
Украинска ба Молдавска ССР-тэ	1.XI	1.XII
Курска ба Воронежско областьнуудта	20.X	1.XII
Узбекскэ, Казахска ба Киргизскэ ССР-тэ	15.XI	15.XII
Грузинска, Армянска ССР ба Краснодарска хизаарта	10.XI	30.XI
Литовско ба Латвийска ССР-тэ	20.X	1.XI
Алтайска ба Красноярска хизаарнуудта, Новосибирскэ областьдо, Бурят-Монгол ба Башкирска АССР-тэ	10.X	10.XI
Алтайска ба Красноярска хизаарнуудай гол мүрэнүүд шадархи районуудта	1.X	20.X
Свёкло таридаг үлэгшэ районуудта	20.X.	20.XI

3. СССР-эй Наркомзем, СССР-эй Наркомпищепром, свёкло таридаг районуудай партийна ба советскэ организацинуудые иигэжэ уялгалха гэбэл:

а) свёкло малтахын тулада шухала хэрэгтэй болохо МТС, колхозууд ба совхозуудта бии байһан (свёклоподъёмник, лапа, хэмжүүр, малтуур ба бусад багажа) һэльбэн заһаха, мүн тэрэшэлэн обоологдоһон свёклые хушахын тулада матануудые бэлдэхэ хүдэлмэрииие августын 20 хүртэр дүүргэхэ;

б) свёкло зөөхын тулада табигдаһан автомашина, мүн тэрэшэлэн трактор заһабарилха хүдэлмэрииие свёкло зөөлгын эхилхэһээ урид табан хоногһоо оройтонгүй дүүргэхэ;

в) свёкло бэлдэхэ пунктнууд тээшэ ошохо морин харгы, хүүргэ болон гарсануудые һэльбэн заһабарилха хүдэлмэрииие августын 10-һаа оройтонгүй дүүргэхэ;

г) свёкло малтаха ба зөөхын тулада шухала хэрэгтэй колхознигууд, мори унаа ба автомашиные даалгажа үгэхэ, тиихэдээ бүхы свёклые малтаха ба зөөхэ ажалай дүүрэтэр тэдэниие ондоо хүдэлмэридэ табижа һаатуулхагүй.

д) сахарай свёклые заводто зөөжэ абаашахаһаан түрүүн найдамтайгаар хадагалха ябадалые хангаха шухала хэмжээ болохо—свёклын зүбөөр обоололго (калатицилха) тухай тусгаар анхарал хандуулха. Сахарна заводуудай тушаан абалгын пунктнуудта сахарай свёклые тушаажа дүүргэтэрнь, поли дээрэ обоолхо ба хадагалхын түлөө харюусалгые колхозуудай түрүүлэгшэнэр болон совхозуудай директорнүүдтэ даалгаха;

е) сахарай свёклые хулгайлха ябадалтай тэмсэхын зорилгоор, колхозуудта малтагдажа абтаһан бүхы свёклые хэмжүүрээр хэмнэжэ тон наринаар тоонь бүридхэхэ;

ж) свёкло тариһан плантациие түхэреэн сүүдхэ соо хаража, свёклые дууһан зөөжэ абаашатарнь тэндэ адуу мал бэлшээжэ болохогүй.

4. Сахарай свёклые малтаха ябадалые түргэнөөр ябуулха, мүн тэрэшэлэн тэдэниие обоолхын түлөө урмашуулхын зорилгоор контрактаци ба натуроплатаар сахарай свёкло тушааһанайнь түлөө колхозуудта үгтэхэ байһан сахарһаа малтаһан ба сэбэрлэһэн свёклын центнер бүхэнэй түлөө 40—40 грамм ба обоолжо сомоһон свёклын центнер бүхэнэй түлөө 20—20 грамм хүртэхөөр сахарай свёкло хуряалга дээрэ ажаллажа байһан колхознигуудай дунда ажалта үдэр дээрэнь хубаахаар колхозуудта һайшаан дурадхаха. Свёкло тушааһанайнгаа түлөө колхозой абаһан үлэгшэ сахарынь, тогтоомол гуримай ёһоор, сахарай свёкло хуряахада ба тэрэниие обоолходоо олоһон ажалта үдэрнүүдыешье оруулсажа, ажалта үдэрнүүд дээрэ хубаагдаха байна.

Сахарай свёкло хуряалга дээрэ ажаллажа байһан колхознигуудта сахар үгэлгые арбан хоног бүридэ хэжэ байха, тиихын тулада сахарай заводууд хадаа заводойнгоо хүдэлжэ эхилһэн хоёрдохи декадаһаа эхилэн, колхозуудай тушааһан свёклын центнер бүхэнэй түлөө 60—60 грамм сахар авансаар үгэжэ байха зэргэтэй. Сахар үгэлгөөр колхозуудтай эсэсэй тоосоое сахарна заводууд бүхы свёклоёо тушаажа дүүргэһэнэйнь һүүлээр хэхэ ёһотой.

5. Колхозуудай муу шанартай свёкло асараад байгаа юм хадань, заготпунктын эрилтын ёһоор тэрэ шанар муутай свёклые бүхыдэнь колхозуудай хүсөөр илгажа сортировалха, хэрбээ тиигээгүй юм хадань, тэрэ шанар муутай свёклын түлөө үгтэхэ сахарые тогтооһон нормоһоо 3-айнь нэгэ хуби хүртэр хороохо.

6. СССР-эй Наркомпищепромые иигэжэ уялгалха гэбэл:

а) свёкло бэлэдхэхэ пунктнуудые сахарай свёкло тушаан абаха ба хадагалха бэлэдхэл, пунктнуудта орохо харгые гуримтай болгохо ба кадрнуудаар (кагачитгууд, шанарыень шалгагшад, шэгнүүршэд) хүсэлдүүлхэ хэрэгые августын 20 хүртэр хангаха:

б) «1945 ондо колхозуудта сахарай свёкло контрактацилха түсэб тухай» СССР-эй СНК-гэй 1945 оной апрелиин 13-ай тогтоолой ёһоор зохилдуулан, сахарай свёклые зөөһэнэйнь түлөө свёкло таридаг колхозуудай түрүүлэгшэнэртэ, бригадирнуудта, ашаа шэрэгшэдтэ, шофернуудта, ашаа тээгшэдтэ (автомашинатай ябалсаһан) үгтэхэ ёһотой байһан сахарые бүхы сахарна заводууд дээрэ арбан хоног бүридэ үгэхэ ябадалые эмхидхэхэ.

7. Свёкло дээрэ хүдэлжэ байһан колхознигуудта үгэхын тулада абтаһан сахарые ондоо тээшэнь гаргашалхагүйе колхозуудые хорихо.

8. Сахарай свёкло шэрэхэ ажалда өөһэдынгөө үнеэдые хүллэхые үгэһэн колхознигууд, хүдэлмэришэд ба албахаагшадые урмашуулхын тулада контрактационно договороор колхозуудта үгэжэ байһан сахарһаа гадуур тонно-километр бүхэнэй түлөө 300 грамм үгэхэ хэмжээтэйгээр колхознигууд, хүдэлмэришэд ба албахаагшадта тогтоомол хүнгэн сэнгээр сахар худалдахыень сахарна заводуудта зүбшөөрхэ.

VIII.

Хартаабха болон овощь хуряаха ба бэлэдхэхэ тушаа

1. Хуряалга хэхэтэй нэгэн хамта гүрэндэ тушаахаар бэлэдхэлэй пунктнуудта хартаабха болон овощь зөөхэ ябадал эмхидхэжэ, намарай хүйтэн болтор хартаабха болон овощиин хуряалгые дүүргэхэ. Хартаабха малтаһанай һүүлээр хуряагдаһан участогуудые борнойлхо ба гээгдэһэн хартаабхануудые түүгээд, заабариин ёһоор тэрэ газарые саашадань хахалха.

2. Үдэр соо малтагдаһан хартаабха болон хуряагдаһан овощиие тэрэ үдэртэнь суглуулжа абаха, тэдэниие хатааха, хранилищануудта зөөжэ абаашаха ба бороо хураһаа болон хүлдэжэ гутаха ябадалһаа һайнаар хамгаалагдаһан газарта обоолжо саг зуура суглуулха ябадалые хангаха.

3. Эдеэшэжэ болохотойнь хамта үрһэнэй овощиин эшэнүүдые түүжэ отолхо болон зөөжэ ба хатаажа байхадаа үрһэнэй гээлтэ гаргангүйгөөр, тэдэниие һарабша болон сарайнууд соо хатаажа һүүрүүлхэ ябадалые үргэнөөр хэрэглэхэ.

4. Зарим овощной культурануудые ондоо культурануудай үрһөөр һэлгэжэ байжа, гүрэндэ уялгата ёһоор тушааһан овощной бүхы культурануудай ба хартаабхын түлөө тооложо, контрактационно договорнуудай ёһоор тушаагдадаг овощной бүхы үрһэнүүдые үрһэнэй ажалтай колхозуудһаа абахыень Наркомзагые уялгалха. Контрактационно договорнуудай гуримаар тушаагдадаг тэжээлтэ корнеплодуудай ба бахчево культурануудай бүхы үрһэнүүдые гүрэндэ уялгата ёһоор тушаадаг хартаабха ба үбһэнэй түлөө тооложо абахыень Наркомзагые уялгалха.

Овощь, хартаабха болон үбһые овощно, бахчево культурануудай ба тэжээлтэ корнеплодуудай үрһөөр һэлгэхэ ябадал хадаа андалдаанай хүсэндөө байһан эквивалентээр хэгдэхэ байна гэжэ тогтоохо.

5. «Сортсемовощиин» складуудта үрһэнэй ажалтай колхозуудаар тушаагдадаг овощно-бобово культурануудай үрһые ороохото культурануудые уялгата ёһоор гүрэндэ тушаалга дээрэ мүнөө хүсэндөө байһан эквивалентын ёһоор тооложо абахыень Наркомзагые уялгалха.

IX.

Тамхи болон махорко хуряаха ба бэлэдхэхэ тушаа

1. Махорко болон тамхинай техническэ талаараа нормальнаар эдеэшэжэ болоод байхадань, мүн тамхинай набшаһанай хухарһан хубиинь хуряан абажа, махоркын ургамалай болон тамхинай набшаһануудай хэмһээн үлүү болохо ябадалые гаргахагүй.

2. Хуряалга болон хатаалга хэхэтэй нэгэн доро тамхи болон махорко гүрэндэ тушаалгые эмхидхэжэ. хатаалгын тусхай байра соо тамхи болон махорко хатааха, хэрбээ тиимэ байрын үгы байгаа хада—энэ хэрэгтэ таарамжатай зохид ажахын байранууд болон хатаалгын простой түхеэрэлгэнүүд соо хэхэ.

Сушилкануудай болон махорко ба тамхи хатааха байрануудай түхеэрэлгэнүүдые заһабарилжа августын 1-һээ оройтуулангүй дүүргэхэ.

3. Тамхи болон махорко хуряажа дүүргэхэ дооро дурсагдаһан болзорнуудые тогтоохо гэбэл:

а) тамхяар—Казахска ССР, Брянска, Сталинградска ба Воронежско областьнуудаар сентябриин 20-һоо оройтуулангүй; Узбекскэ, Киргизскэ, Таджикска, Туркменскэ, Армянска, Украинска, Молдавска ССР-үүд ба Краснодарска хизаарта—октябриин 1-һээ оройтуулангүй; Азербайджанска, Грузинска ССР, Крымскэ область ба Дагестанска АССР-тэ октябриин 10-һаа оройтуулангүй;

б) махоркоор—Казахска ССР. Алтайн, Красноярска ба Хабаровска хизаарнуудаар, Вологодско, Иркутска. Кемеровскэ, Курганска, Молотовско, Новосибирскэ, Свердловско. Томско, Тюменскэ ба Читинскэ областьнуудаар, Удмуртска ба Бурят-Монгол АССР-үүдээр—сентябриин 1-һээ оройтуулангүй, бусад бүхы районуудаар сентябриин 20-һоо оройтуулангүй дүүргэхэ.

4. Тамхи ба махорко таридаг районуудта тамхи болон махорко үлгэжэ хатаахын тулада хэрэгтэй болохо шпагат саг соонь зөөжэ абаашахые СССР-эй Наркомтекстиль болон СССР-эй Наркомземые уялгалха.

X.

Кок-сагыз хуряаха ба бэлэдхэхэ тушаа

1. Кок-сагызай үндэһэ малтаха, тэрэниие шоройһоо сэбэрлэхэ болон гүрэндэ тушаахын тула бэлэдхэлэй пунктнуудта зөөжэ асарха бүхы хүдэлмэринүүдые августын 15-һаа оройтуулангүй дүүргэхэ бодолтойгоор, хоёр жэлэй газаралан дээрэ кок-сагызай үндэһэ малталга хадаа үрэеэ абажа ба үрһөө хүсэд суглуулжа дүүрэһэнэй һүүлээр хаа хаанагүй хэгдэхэ ёһотой гэжэ тогтоохо.

Октябриин 20-до малтажа дүүргэхэ ба гүрэндэ тушаахын тула бэлэдхэлэй пунктнуудта үндэһэнүүдыень зөөхэ хүдэлмэриие хаа хаанагүй ноябриин 1-һээ оройтуулангүй дүүргэхэ байһан Украинска ба Белорусска ССР-үүдэй районуудһаа бэшэндэнь нэгэ жэлэй тарилга дээрэхи кок-сагызай үндэһэ малталгые октябриин 10-һаа оройтуулангүй дүүргэхэ.

1. Хуряалга хэхэдээ гээлтэ гаргахагүйн тулада:

а) кок-сагызай үндэһые 22—25 сантиметрһээ гүйхэн бэшээр малтаха;

б) хуряагдаһан участогуудые уялгата ёһоор хахалжа, мүн баһа кок-сагызай хахалагдаһан бүхы үндэһэнүүдые дахяад түүжэ, малтаһанай һүүлээр газарай хүрьһэн сооһоо үндэһэ түүхэ ябадалые нарин нягтаар хэхэ.

3. Колхозуудай гүрэндэ тушаажа байһан кок-сагызай продукциие һаадгүйгөөр тушаажа абажа байхын тулада бэлэдхэлэй пунктнуудые ба шухала түхеэрэлгэнүүдые бэлэдхэхэ ябадал июлиин 25-һаа оройтуулангүй дүүргэхыень Наркомрезинпромые уялгалха.

4. Каучуконосуудай үндэһые ургуулжа, үрһыень түүжэ ба малтан абажа байха үедэ каучуковдческо бригаданууд ба звенонуудта хүдэлмэрилжэ байһан колхознигуудые ондоо ажал дээрэ табиха ябадалые хорихо.

XI.

Олон жэлэй ногооной ургасын хүрэнгэ хуряаха ба бэлэдхэхэ тушаа

1. СССР-эй Совнарком ба ВКП(б)-гэй ЦК болбол ногооной тарилгые хүгжөөлхэ ба зүб севооборот байгуулхын зорилгоор, олон жэлэй ногооной ургасын хүрэнгые саг болзор соонь хуряажа абаха, олон жэлэй ногооной хүрэнгын ургасые хүсэд хуряажа абаад бүрин байлгаха ябадалда газартаряалангай, советскэ ба партийна организацинуудай, колхоз, МТС ба совхозуудай анхаралые хандуулна. Тиихын зорилгоор, олон жэлэй ногооной эдеэшэжэ эхилхэ багаар райзо ба МТС-үүдэй агрономуудай хүсөөр байдалайнь бодото шалгалта хэхэ, клевер, люцернэ, тимофеевкэ, житняк болон бусад ногоонуудай хүрэнгэнүүдые илгаха ба тэдэнэй сабшалгые 5 хоногһоо, тэрэшэлэн сохилго ба вытиранигые сабшажа эхилһэнһээ хойшо 20 хоногһоо удааруулангүй дүүргэхээр колхоз, совхоз болон участок бүхэндэ хүрэнгэнүүдые хуряаха календарьна болзорнуудые байгуулха. Байгуулагдаһан гүрэнэй түсэбтэй нягтаар зохилдуулан олон жэлэй ногооной хүрэнгын участогуудые колхоз бүхэндэ таһалха ба тэрээниие үбһэн болгожо сабшаха ябадал гаргангүй, хүрэнгын ногооной хойноһоо харууһалалгын шалгалта байгуулха ябадал хангаха.

2. Олон жэлэй ногооной гээлтэһээ хагасахын зорилгоор, тэрээнэй эдеэшэхэтэй хамта байгуулагдаһан болзор соо хүрэнгэнүүдые хуряахада хүрэмөөр хүдэлмэришэ хүсэ хангахыень колхозуудай правлени ба совхозуудай директорнүүдтэ дурадхаха. Хуряалга ба шэрэлгын үедэ хүрэнгые гээлтэһээ хамгаалхын тулада хүрэнгэнүүдые хуряалга дээрэ бригада болон звенонуудые шухала хэрэгсэлнүүд—мэшээг, брезент, полотногоор хангаха.

3. Колхозуудай гүрэндэ тушааһан ногоонуудай хүрэнгые уялгата ёһоор таряа оруулһанай ба МТС-үүдэй хүдэлмэриин түлөө натуро-түлбэринүүдэй тоодо доро дурсагдаһан эквивалентээр оруулхыень Наркомзагые уялгалха гэбэл:

а) худалдаһан нэгэ центнер клевер, люцернэ, житняк, тимофеевкэ, сборно ежи, райграс, лисохвост, улаан овсянница ба сабшалан бэлшээриин бусад ногоонуудай хүрэнгэнүүдые 5 центнер ороохото культурануудай түлөө;

б) худалдаһан нэгэ центнер американска хяаг, сабшалангай овсяник ба сераделлнүүдэй хүрэнгэнүүд 3 центнер ороохото культурануудай түлөө;

в) худалдаһан нэгэ центнер вик, эспарцет, суданска ногоон, могар ба африканска шара будаагай хүрэнгэнүүдые 2 центнер ороохото культурануудай түлөө;

г) худалдаһан нэгэ центнер сабшалангай мятлика, сагаан полевица, шведскэ клевер ба сагаан клеверэй хүрэнгэнүүд 6 центнер ороохото культурануудай түлөө.

Клевер, люцернэ, житняк, тимофеевкэ, эспарцет ба викын хүрэнгэнүүдые гүрэндэ худалдаһан колхозууд ороохото культурануудай уялгата түлбэриин түсэбүүдые дүүргэһэн, үрһэнэй зээли бусааһан, үрһэнэй фонд хааһан, МТС-эй хүдэлмэриин түлөө тоосоһон удаа, дээрэ байгуулагдаһан эквивалентын ёһоор заготзерногой пунктнуудһаа ороохото культурануудай хүрэнгэ абаха эрхэтэй байна.

Колхозуудта үгтэһэн ороохото культурануудай хүрэнгэ болбол заготзерногой гаргашые харюулалсан центнерэй түлөө 2 түхэриг түлэлгэтэйгөөр гүрэнэй сэнгээр, сэбэр мүнгөөр табигдаха юм.

Олон жэлэй ногооной хүрэнгэнүүд ба нэгэ жэлэй ногоо гүрэндэ худалдаха түсэбүүдые дүүргэһэнэй ба үлүүлэн дүүргэһэнэй түлөө тус тогтоолоор байгуулагдаһан урмашуулгын гуримые колхозуудай правлени, колхознигууд ба таряашадай ажахыда ойлгуулхыень нютагуудтахи партийна ба советскэ организацинуудые уялгалха.

4. Тарилгын ногооной үрһые колхоз гү, али таряашадай ажахыда хэрэгтэй болохо хэмжээгээрнь үрһэнэй фонднуудай ногооной үрһые хааха тухай райзогой главна агрономой справкые бэлэдхэлэй органуудта табяад байгаа хадань колхозууд ба таряашадай ажахыда ногооной үрһые тооложо абаха гү, али үгэхэ болоно гэжэ тогтоохо.

5. Хүрэнгэнүүдэй ногоое хуряаха ба сохихо хүдэлмэринүүдые үнгэргэхэдөө комбайнернуудые ехээр урмашуулхын зорилгоор, ороохото культурануудай хуряаһан талмайнь түлөө комбайнернуудта натуральна шан үгэхэдөө хуряаһан ногооной хүрэнгэнүүдэй гектар бүхэниие ороохото культурануудай 3 гектарта тоолохо.

XII.

Үрһэнэй участогууд дээрэхи ургаса хуряаха тушаа

1. СССР-эй Совнарком ба ВКП(б)-гэй ЦК болбол нютагай партийна, советскэ ба газартаряалангай органуудта нэгэтэ бэшэ һануулга хэгдэһэн байбашье һаа, үрһэнэй участогууд дээрэ ургуулһан өөһэдынь үрһөөр колхозууд болон совхозуудые хангаха хэрэг хэдэн олон районууд, колхозууд ба совхозуудта мүнөө хүртэр гуримшуулагдаагүй байна гэжэ тэмдэглэнэ. Зарим колхозууд болон совхозууд үрһэнэй таряа ургуулха тухай саг соонь һаналаа табидаггүй, тиихэдэ партийна, советскэ ба газартаряалангай органуудай хүтэлбэрилэгшэд колхозууд болон совхозуудта дуталдаһан үрһые гүрэнэй хүзүүгээр бүглэхэ гэжэ оролдодог тоншье буруу, бусадай тэдхэбэридэ байха гэһэн замда ороно гээшэ.

СССР-эй Совнарком ба ВКП(б)-гэй ЦК хадаа таһалһан үрһэнэй участогуудые ургаса хуряалгын эхилхэһээ 20 үдэр наада тээ газар дээрэнь шалгалта хэжэ, тэрээниие саг соонь хуряажа ба сохижо абаха ябадалые эмхидхэхые нютагуудай партийна, советскэ ба газартаряалангай органуудые, колхоз болон совхозуудые уялгална. Колхоз бүхэндэ хаагдаһан үрһые тусхай актаар кладовщигай тушаан

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта).

СССР-эй Совнаркомдо ба ВКП(б)-гэй ЦК-да

1945 ондо ургаса хуряаха ба хүдөө ажалай продуктнуудые бэлэдхэхэ тухай

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 3-дахи нюурта).

абаха ябадалые хангаха, тэрэ акт соонь культуранууд ба сортнуудаарынь илгаһан үрһэнэй шэгнүүр ба шанарынь заагдаһан байха ёһотой.

2. Үрһэнэй участогуудһаа хуряагдаһан таряае үрһэндэ хаахаһаа бэшээр, **үрһэнэй фондые хүсэд хааха** хүртэрөө ямаршье ондоо хэрэгтэ гаргашалхые колхозууд ба совхозуудта хорихо. Үрһэнэй участогуудһаа хуряагдаһан таряае ондоо тээшэнь хэрэглэһэн зэмэтэй хүнүүдые хуулиин харюусалгада хабаадуулха.

3. Ган гасуурһаа боложо колхоз, совхозые хэрэгтэй үрһөөрынь хангажа шадахагүй бага ургаса үрһэнэй участок дээрэһээ абаһан колхозууд ба совхозуудта үлэмжэ һайн ургасатай газарһаа, хууляар тогтоогдоһон хэмжээтэйгээр, үрһэнэй участогуудые таһалжа абаха ябадалые тус бүридэнь **райисполкомой** баталамжатайгаар хэхэдэ болохо.

Иигэжэ таһалха ябадал тусхайта культурануудые хуряаха хүртэр 10 хоногһоо оройтуулангүйгөөр үйлдэгдэхэ зэргэтэй.

4. Үрһэнэй участогуудһаа үрһэнэй фондые хүсэд хааһанай һүүлээр үлэһэн үрһэнэй участогуудай таряае колхозууд болон совхозууд гүрэнэйнгөө урдахи уялгануудаа дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр лэ бусад хэрэглэлдэ гаргашалха байна.

5. Шалгагдаһан сортовой тарилгануудһаа хуряагдаһан ба гүрэндэ тушаагдаха ёһотой байһан бүхы сортовой таряае сортовой үнэмшэлгэтэйгөөр бэлэдхэлэй пунктнуудта абаашаха гэжэ колхозой түрүүлэгшэдые уялгалха

6. Уялгата тушаалгануудһаа ба натуроплатаһаа гадуур Госсортфондо райсемхозуудай тушааһан сортовой үрһэнэй 40 фунт бүхэнэйнь түлөө райсемхоздо дүтэ байһан Заготзерногой складһаа 55 фунт татажа эдихэ юрын таряа үгэхэ.

7. Райсемхозуудай **таряае хуряаха ябадалда** түрүүшын ээлжээндэ оролсон хангажа, энээндэ эрхим тракторнууд, комбайнууд ба үлэмжэ дүршэлтэй трактористнууд болон комбайнернуудые шэлэн үгэжэ бүхэжүүлхэ, мүн тэрэшэлэн райсемхозуудай таряае МТС-тэ бии таряа сэбэрлэдэг машинануудаар сэбэрлэхэ ябадалые эмхидхэхэ, эдэ машинануудые горючи ба түрхихэ материалаар хангаха гэжэ МТС-үүдэй директорнуудые уялгалха.

8. Госсортфонд ба Госстрахфондын бэлэдхэлэй пунктнуудые сортовой үрһөөр бэлэдхэхэ ба хадагалхадань дуталдаһан склад байрануудаар хангаха, мүн тэрэшэлэн нютагай барилгын материалнуудаар ба хүдэлмэриин хүсөөр складуудые бариха ба заһабарилхадань Госсортфондо болон Госстрахфондо шухала туһаламжа үзүүлхэ гэжэ республикануудай совнаркомууд, облисполкомууд, крайисполкомуудые уялгалха.

• • •

СССР-эй Совнарком ба ВКП(б)-гэй ЦК болбол ургаса хуряалгада саг соонь ба нарин нягтаар бэлэдхэхэ болон гээлтэгүйгөөр үнгэргэхэ, гүрэндэ хүдөө-ажалай продуктнуудые тушааха талаар өөһэдынгөө уялгануудые район, колхоз болон совхоз бүхэнэй дүүргэхэһээ ондоо тиимэ үлэмжэ шухала ажахын-политическэ зорилго бүхы партийна, советскэ, бэлэдхэлэй организацинуудта, хүдөөгэй коммунистнууд, комсомолецууд, эрэгтэй эмэгтэй колхознигууд, МТС ба совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд болон хүдөө ажалай мэргэжэлтэдтэ мүнөө үедэ үгы байна гэжэ тоолоно.

Энэ тогтоолые хүдөө нютагуудай партийна, комсомольско суглаанууд дээрэ, колхознигуудай, совхозууд болон МТС-үүдэй хүдэлмэришэдэй, мэргэжэлтэдэй ба албахаагшадай хамтын суглаанууд дээрэ зүбшэн хэлсэжэ, тарилгын хойноһоо харууһалха, ургаса хуряалгада бэлэдхэхэ, тэрэниие амжалтатайгаар үнгэргэхэ ба хүдөө ажалай продуктнуудые бэлэдхэхэ тушаа тусхайта шиидхэбэринүүдые баталан абаха ябадалые эмхидхэхэ гэжэ партиин обкомууд, айкомууд ба союзна республикануудай компартинуудай ЦК-нуудта дурадхаха.

Московско областиин колхозно комсомольско организацинуудай секретарьнуудай зүблөөн болобо

М. И. Калинин үгэ хэлэбэ

Московско областиин колхозно комсомольско организацинуудай секретарьнуудай зүблөөн болобо.

Областиин колхозуудай комсомольско организацинуудай хүдэлмэриие һайжаруулха хэмжээнүүд тухай асуудалаар ВЛКСМ-эй МК ба МГК-гэй секретарь нүхэр **Красавченко** элидхэл хэбэ.

Комсомольско организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд нүхэд Машкова, Шорина болон бусад үгэ хэлэжэ, колхозно залуушуулай хабарай тарилгын үедэхи дуй дүршэлнүүдые хэлэжэ үгэбэ.

Зүблөөндэ хабаадалсагшад болбол Социалистическэ Ажалай Герой академик **Д. Н. Прянишниковай** үгэ хэлэхэдэнь тон халуунаар угтаба. Тэрэ хадаа ургаса дээшэлүүлхын түлөө тэмсэлые шангадхахыень зүблөөндэ хабаадалсагшадые уряалба.

Зүблөөн дээрэ ВКП(б)-гэй МК-гэй секретарь нүхэр **Б. Н. Черноусов** үгэ хэлэбэ. Тэрэ хадаа тарилгын хойноһоо харууһалга хэхэ болон ургаса хуряалгада колхозно комсомольско организацинуудай үмэнэ табигдаһан зорилгонууд тушаа тогтожо тодо һонорооор хэлэбэ.

Зүблөөн дээрэ СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ нүхэр М. И. Калининай үзэгдэхэдэнь эндэ байгшад нэрьемэ альга ташалгаар угтабад. Михаил Иванович Калинин мандаха болтогой! Ура!—гэһэн хашхаралдаанууд зал соо гараба.

Тэндэ сугларагшадта Михаил Иванович Калининай хандажа үгэ хэлэхэдэнь, тон ехэ анхарал хэшээлтэйгээр шагнаһан байна.

М. И. Калининай үгэ

Нүхэдүүд, би хадаа имагта нэгэ асуудал тушаа тогтожо хэлэхэм. Таанар хадаа гэгээрэлэй талаар түрүү ябадаг, эрдэмэй талаар түрүү ябадаг областиин, Московско областиин, столична областиин комсомольско организаци болоно гээшэт. Московско областиин комсомолецууд манай Союзай комсомолой отрядуудһаа эгээн культурна байха ёһотойнь мэдээжэ. Тиин үдэр бүри бодото хэрэг дээрэ таанарай харуулжа байдаг юумэ хадаа—үнэн сэхэ ябадал, хүдэлмэриин зориг зүдхэсэ, мүрысөөндэ абьяастай шударгуу ябадал, патриотизм, тобшоор хэлэбэл, манай комсомолой бүхы һайн шанартай юумэнүүд хадаа комсомолой бусад отрядуудта бии байна.

Гэбэшье столична организаци болбол али нэгэн юумынгээ талаар шалгаржа, али нэгэн столична илгаатай байха зэргэтэй. Столицада ажаһуугша хадаа столична лосктой байдаг, хүдөөгөөрхинһөө бага зэргэ илгардаг, тэрэ хадаа хурса һүбэлгэн гэхэ мэтээр хэлсэдэг гээшэ. Зүгөөр, таанар Москвада бэшэ, харин областьдо ажаһуунат, хүдөө ажал дээрэ хүдэлмэри хэнэт, тиибэшье столична областиин организаци болохо тула таанар баһал али нэгэн юумээр шалгарха ёһотой байнат.

Манай Союзай комсомолой эгээл культурна организацинуудай нэгэн болохо танай областной организациһаа мүнөө үедэ юун эригдэнэ гээшэб? Минии һанахада—эмхи гуримтай байха ябадал болоно. Бидэнэр хүдөө ажал дээрэ дан ехэ хүсэ хүлһэеэ гарганабди гэжэ хэлэхэдээ нүхэр Попов тон зүбтэй байна. Хүсэн шадалаа багаар гаргажа, мүнөө байхынхидаа орходоо үшөөл ехэ үрэ дүн туйлаха хэрэгтэй байгаа. Тиимэл зорилго комсомолой үмэнэ табяатай байна гээшэ!

Таанар хадаа таряашадай дунда эгээл культурна хүнүүд гээшэ бэзэт—таанар долоон классай, арбан классай һургуулитай болоот. Хуушанай Московско губерниин залуушуулай тон үсөөниинь дунда эрдэмтэй байһан юм. Советскэ засагай үедэхи адли тиимэ ехэ мүнгэн зөөри залуушуулые һургахын тулада урданай сагта гаргашалагдаагүй юм.

Саашадаа хүмүүжүүлгэ ба хүдэлмэриие эмхидхэхэ асуудалнууд тушаа зогсохо зуураа нүхэр Калинин иигэжэ хэлэнэ:

— Манай зорилго, теряашадай культурна, интеллигентнэ хубиин зорилго хадаа, хүдэлмэри хадаа ямаршье шахардалгагүйгөөр ябахын тула, тэрэ хадаа автоматическа шэнгеэр, һайнаар ба түргэнөөр бүтэжэ байхын тула хүдэлмэри дээрэ түсэб гээшые бии болгохо. Эндэ таанар ехэхэн хүдэлмэри хэхэ зэргэтэйт. Имагтал танай организаци энэ ажаябуулгын талаар түрүү зэргэдэ ябаха ёһотой.

Ажабайдалдаашье, хүдэлмэридөөшье культурна болохо гээшэ юун бэ?

Комсомольско хүдэлмэридэ эмхитэй гуримтай болохо гээшэ юун гээшэб? Энэ хадаа суглаанууд дээрэ хооһон шалиг үгэнүүдые хэлэхэгүй, хэрбээ асуудал табигдаа һаань, энэ асуудал тухай юрэнхыгөөр хөөрэлдэнгүй, тодо һонорооор хэлсэхэ, энэ асуудалые бүтэхэ тээшэнь шиидхэжэ, хэрэгые эсэстэнь хүргэхэ гэһэн ябадал болоно. Агитацидашье, суглаан дээрэшье, сай ууже байхадаашье—бүхы юумэн дээрэ эмхи гуримтай хүн гү, али эмхи гуримгүй хүн гэжэ харагдадаг байна гэжэ ойлгогты.

Эгээл культурна болохо Московско комсомол энэ зорилгые дүүргэхэ бэзэ гэжэ би һананаб.

Тус асуудалые би комсомолой үмэнэ табиһан байгааб, теэд, суглаанууд дээрэшье ба таанарай хэлэһэн үгэ соошье энэ асуудалда анхарал табигдаһан юумэ харагданагүй. Тиин, комсомол гээшэ хүниие һургадаг юм. Комсомол гээшэ, хэрбээ иигэжэ хэлэжэ болодог юм һаань, хүнэй бүхы һанаанайнь ажа-ябуулгын үндэһэ һуури тодхожо үгэдэг байна. Ушар иимэһээ хэрбээ танай организаци, колхозно гү, али районно организаци болбол эдибхитэй хүнүүдые, советскэ гүрэнэй ажал-ябуулагша болон патриодуудые, зүгөөр, эмхи гуримгүй бэшэ, өөрынгөө ажалые, өөрынгөө гэрэй байдалые эмхидхэжэ шададаггүй бэшэ, харин тобшоор хэлэбэл, һайн хүнүүдые бэлэдхэхэдээ таанар, комсомолой хүтэлбэрилхы кадрнууд, бэе дээрээ ехэхэн харюусалга абана гээшэт.

Тиимэһээ Московско комсомольско организаци болбол хүдэлмэриин энэ тала тээшэ өөрынгөө анхарал оролдолгые хандуулха бэзэ гэжэ найдахые намда зүбшөөрыт. Энэ талаар амжалта туйлахые таанарта үнэн зүрхэнһөө хүсэнэб.

(Нэрьемэ альга ташалга боложо, бүгэдөөрөө хүл дээрээ бодоно. Михаил Иванович Калинин мандаха болтогой! Ура!—гэһэн хашхаралдаанууд болоно).

* * *

Тус зүблөөнэй хүдэлмэридэ ВКП(б)-гэй ба МК ба МГК-гэй секретарь нүхэр Г. М. Попов, ВКП(б)-гэй МК-гэй секретарьнууд нүхэд Максимов ба Поздеев, ВЛКСМ-эй ЦК-гэй секретарьнууд нүхэд Иванов ба Мишакова гэгшэд байлсабад.

Һүүлээрынь ВЛКСМ-эй МК-гэй секретарь нүхэр Сизов болбол эрхим колхозно комсомольско организацинуудай секретарьнуудые болон хүдөө ажалаи түрүүшүүлые «Социалистическэ хүдөө ажалай отличник» гэһэн значегоор шагнаһан тухай ССР Союзай Наркомземэй приказ болон Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнаһан тухай ВЛКСМ-эй ЦК-гэй бюрогой шиидхэбэриие уншаба.

Зүблөөндэ хабаадалсагшад угаа ехэ дэбжэлтэтэйгээр арадуудай вождь нүхэр СТАЛИНДА амаршалга эльгээбэ.

Инагтаа

Номгохон илдам
хара нюдыеш шэмэглэһэн
Номоной хүбшэдэл
бүхээг нидхэш һайхан лэ.
Хабарай дулаахан
үдэшэ бүри шамтайгаа
Харалсаад уулзаад
ерэһэйб гэжэ хүсэнэлби.
Нарихан хулһаар
лимбэ жэмбүүр бүтээгээд,
Нарата шарайеш
магтаһайб гэжэ һананалби.
Хабарай хангал
мойһодой сэсэг суглуула ад,
Харахан үһыеш
шэмэглэһэйб гэжэ һананалби.
Холшорхон шиниими
ирагуу дуунуудай аялга,
Холо дайдаһаа
шэхэндэм тодоор дуулданал.
„Дуратайб“—гэжэ
инаг шиниим хэлээшэ,
Дууша зүрхэндэм
хабарай нараар бадарнал.

Павел НИМАЕВ.

ТРАКТОРНУУДАА БҮТЭЭСЭТЭЙ ҺАЙНААР ХҮДЭЛГЭЕ!

МТС-үүдэй мүрысөөн

ТРАКТОРНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИ БА КОМБАЙН ЗАҺАБАРИЛГА ТУХАЙ БМАССР-эй НАРКОМЗЕМЭЙ МЭДЭЭН

1945 оной июлиин 10.

МТС-үүд	Тракторна хүдэлмэриин жэлэй түсэ эй дүүргэлтэ (пр. ц.)	15 хүсэтэй нэгэ трактораар элдүүрилһэниинь (гектараар)	Комбайн заһабарилгын түсэб эй дүүргэлтэ (проц.)
Саянтын . . .	100,1	246,3	35
Иволгын . . .	82,3	181,3	28
Сэлэнгын . .	70,[illegible]	155,8	35
Гашейн . . .	70,2	131 6	[illegible]7,5
Хэжэнгын . .	67,3	134,8	9,5
Курбын . . .	65,9	143.6	33,3
Хонхолойн. . .	65,6	130,4	28,9
Селендумын .	61,7	121,1	31,2
Суулгын . . .	60,4	118,2	57,1
Ок. Ключевскэ	60,3	115,5	,31,2
Удын	60,0	119,2	—
Кабанскын . . .	58,4	127,0	26 6
Түнхэнэй . .	58,3	148,1	22,2
Ториин	57,8	85,1	60
Эгэтын . . .	57,5	105,1	28,5
Ехэ-Кударын .	57,5	116,8	80
Бичурын . . .	57,3	127,8	45,7
Ново-Брянска	55,5	110,8	20
Тимлюйскэ . .	54,8	106,9	40
Хориин . . .	53,5	108,4	31 5
Бага-Куналейн	5[illegible],4	112,3	14,2
Кыренскэ . .	52,4	119,8	54,5
Куйтунска . .	52,[illegible]	79,7	—
Итанцын . . .	51,4	97,2	30
Сагаан-Усанай	48,1	94,6	50
Тарбагатайн .	47,4	91,1	38,4
Үшөөтэйн . .	46,5	93,3	28 5
Жиримскэ . .	46,4	86,4	—
Чесанын . . .	46,3	85.4	40
Ехэ-Куналейн	40,3	82,8	—
Баргажанай .	37,4	60,2	35,2
Кяхтын . . .	3[illegible],8	70,5	5
Закаменай . .	34,1	51,4	44,4
Хамта	57,7	114,8	32,8

Аймагай түрүү колхозуудаар

ПЕТРОПАВЛОВКА. **(Телефоноор абтаба).** Үбһэхуряалгые амжалтатайгаар үнгэргэхэ тухай социалистическэ мүрысөөндэ республикын бүхы эрэгтэй эмэгтэй колхознигуудые уряалһан Иволгын аймагай «Авангард» артелиин члэнүүдэй хандалгада харюу болгон Зэдын түрүү колхозууд үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэри эршэмтэйгээр ябуулжа байна.

Аймагай 16 колхоз үбһэхуряалгада жэгдэрэн ороо. Июлиин 6—7-ой үдэрнүүдтэ үбһэ сабшалгада жэгдэрэн ороһон Будённын, Карл Марксын нэрэмжэтэ, «Социализм», «Галын Очи» колхозууд аймаг соогоо түрүүлжэ ябана. Эдэ колхозууд «авангардынхидай» уралаар социалистическэ мүрысөөндэ оролсоод, һүрэг малдаа сахалан тэжээл бэлэдхэхын түлөө эршэмтэйгээр тэмсэжэ байха юм.

Үбһэхуряалгын хүдэлмэриие ябуулхатаяа нэгэн доро, аймагай колхозууд силос даража, набшаһата тэжээл элбэгээр бэлэдхэжэ байна. Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхоз 200 тонно, «Улаан Үшөөтэ»—110 тонно силос дараһан ба олохон центнер набшаһата тэжээл бэлэдхэһэн байха юм. Гэгээтын сомоной Сталинай нэрэмжэтэ колхоз 150 тонно силос дараһан, 80 центнер набшаһата тэжээл бэлэдхэһэн байна.

И. ХАМАГАНОВ, аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

Тракторна хүдэлмэриин жэлэй түсэб 108 процент дүүргээбди

Манай бригадын трактористнууд 1945 оной хабарай полевой хүдэлмэридэ эртэнһээ хойшо бэлэдхэжэ, трактор машинануудаа хаһа болзор соонь эрхим шанартайгаар заһабарилһан байгаа. Заһабарилагдаһан бүхы тракторнуудаа гүрэнэй комиссида «һайн» гэһэн сэгнэлтэтэйгээр тушаагаа һэмди. Тиигэжэ хабарай полевой хүдэлмэриие хаһа болзор соонь эхилээд тарилгын түсэб түргэн шиидхэжэ, МТС соогоо түрүүлһэн байнабди. Манай бригадын эмхитэй ажалай аша үрөөр Пушкинай нэрэмжэтэ колхоз ороохото культурануудай тарилгые амжалтатайгаар дүүргэжэ шадаа. Бригадын члэнүүд условно трактор бүхэнөөр зөөлэн хахалалгада оруулан, 200 гаран гектар элдүүрилһэн байха юм. Тиин, тракторна хүдэлмэриимнай жэлэй түсэб 108 процент дүүргэгдэһэн, 490 килограмм горючи арбилагдаһан байна.

Трактор машинануудай һаадһамшаггүйгөөр хүдэлмэрилхэ ябадал хангахын тулада тэдэнэрэй хойноһоо техническэ харууһа саг соонь һайнаар хэхын түлөө манай бригадын бүхы члэнүүд онсо анхаралаа табидаг байха юм. Имагтал тэрэнэй ашаар тракторна хүдэлмэринүүдээ амжалтатайгаар дүүргэжэ байнабди. Бригадынхидаймнай олонхид дүршэл багатай залуушуул болобошье, шадабаритай трактористнуудай туһаламжаар өөһэдынгөө хэрэг һайнаар шудалаа.

Трактористнуудай мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлхын зорилгоор, техническэ һуралсал эмхидхээбди.

Ажалай үндэр бүтээсэ ба эрхим шанар туйлахын түлөө бригадын члэнүүдэй дунда социалистическэ мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэнхэй. Залуу тракторист Тимофей Изюрьев өөрынгөө трактораар 123 га элдүүрилжэ, 100 килограмм горючи арбилһан байна. Тэрэшэлэн тракторист Телешова магтаалда оромоор хүдэлмэрилнэ.

Хабар-зунай хүдөө ажалай хүдэлмэринүүдэй үедэ туйлаһан МТС соохи түрүү зэргээ алдахагүйн түлөө һаянай тракторист бүхэн улам эршэмтэйгээр хүдэлмэрилдэг болоо. Тиин, бидэнэр тракторна хүдэлмэринүүдэйнгээ жэлэй түсэб 200 процент дүүргэхэ уялга абаад, тэрэнээ һаяар хүсэлдүүлхын түлөө эршэмтэйгээр тэмсэжэ байнабди.

П. ЩЕПИН, Кабанскын МТС-эй 6-дахи тракторна бригадын бригадир.

Шүлэгүүдэй шэнжэлэл

МУУ БА ҺАЙН ЗОХЕОЛНУУД ТУХАЙ

Манда бэшэдэг нүхэдэй һүүлэй үеын шүлэгүүд тэдэнэрэй түрүүшын шүлэгүүдһээ удха шанараараа ба үгэ найруулгаараа һайнууд болоһон байна. Гэбэшье, тэмдэглэхээр дутагдалтай зүйлнүүд байдаг байха юм.

Манай эдибхитэй бэшэгшэ, газетэдэ хэблэгдэһэн олон һайнууд новеллэнүүд ба шүлэгүүдые зохёоһон Арсалан Жамбалон «Сэлэнгэ» гэжэ шүлэг бэшээ. Энэ шүлэгэй үгэ мүрнүүд олоншье һаа, хэлэгдэһэн удхань шэнгэбтэр байна гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Мүн тэрэшэлэн энэ шүлэг соо хурса тодо, удаан һанагдаха образнууд харагдахагүй, олонто хэрэглэгдэһэн жэшээлэлгэ ба мэдүүлэлнүүд дабтагдан ороно:

Орьёл шулуун хабсагайн
Оройн үндэр тэбсэгһээ,
Үргэн талаан Сэлэнгын
Үерлэн байхые харахаяа
Нэгэтэ тэндэ зогсоноб,
Нэлэнхы холоруу шэртэнэб.
Башам (?) долгин Сэлэнгэдээ
Бардам һүртэйгөөр дашууржа
Баян уужам һабадаа
Багтажа ядан мушхаржа,
Буурал талаар һүбагтан
Байгал хүрхөөр шамдана.

Бүхэли 12 мүрнүүд соо хэлэгдэһэн шүлэгэй эдэ үгэнүүдэй удхые гансахан лэ мэдүүлэл соо ойлгуулжа болоно. «Байгал тээшэ урдаһан Сэлэнгын үерлэһэн үһые хаража би эрьедэнь зогсоноб». Шүлэг юрын мэдүүлэлһээ ямар илгаатайб? Шүлэг гээшэ образна, поэдэй хараһан үзэһэнөө ба һанаһан бодолоо уншагшадта, нюдэндэ элитээр, ойлгомжотой гоёор ба тобшоор харуулһан байха ушартай.

Мүн «бардам һүртэйгөөр» гэһэн үгэнүүдтээ толгой холбохын тулада «башам долгин» гэжэ ойлгогдохогүй үгэ автор хэрэглэнэ. «Эй ши, номин Сэлэнгэ, элбэг уһаараа омогорхон» гэжэ автор бэшэнэ. Энэ хадаа авторай Сэлэнгэдэ хандаһан риторическа хандалга гээшэ. Энэ хандалга шадабаригүй хэлэгдэһэн дээрэһээ шэхэндэ айхабтар харша дуулдана. Поэт Шираб Нимбуевай «Байгал» гэжэ лирическэ поэмэ соо Байгалда сэхэ хандаһыень абажа хараябди:

Һаруул сагаан үнгэтэй
Үүлэн тухай дуулана гүш?
Һайхан сахюур дэнзэтэй
Саян тухай дуулана гүш?
Үнин нюдөө анинхай
Мүшэд тухай дуулана гүш?
Һүни шамтай даданхай
Һарын тухай дуулана гүш?

Эндэ мүн риторическа хандалга байна. Шадамар һайнаар бэшэгдэһэн дээрһээ Байгалда хандаһан эдэ хандалганууд Байгалай образые гоё һайханаар гаргана.

Шүлэг зохёолнүүдые бэшэжэ эхилһэн Б. Н. Нанзатов «Байлдаанай һүүлээр» гэжэ дуу-шүлэг эльгээгээ:

Үдэр, һаранууд үнгэрнэ.
Дуулимхан дайда сэсэглэнэ.
Алтанхан гургалдай ханхинана,
Амарагхан инагни һанагдана.
Нэернэ бусалан байлдаан,
Бидэ атакада бэлдэнэбди.
Бадарна гал дүлэн,
Шулуун баатар туланабди.
Дуулаял, дуулаял шангаар,
Дорюухан дуугаа татаял.
Ханхиныш гармошкамни һайханаар
Дүхэряагаал дээрэ үргэел.

Энэ шүлэг ехэ бэлэхэнээр, хайша хэрэг яаруугаар бэшэгдэһэн гэжэ мэдэгдэнэ. Тиимэ дээрэһээ хоёрдохи куплеэй удха тон балар ба үгэнүүдынь дунда ямаршье холбоогүй Дээрэхи гурбан куплеэдүүд соо эл дэб олон юумэнүүдэй тухай зэргэ хэлэгдэнэ: сэсэглэһэн дайда, алтанхан гургалдай, һанагдаһан амараг нэерһэн байлдаан, гал дүлэн, гармошка, дүхэряа гэхэ мэтэ. Нэгэ бишихан шүлэг соо олон тусхай юумэнүүдэй тухай поэдүүдэй хэлэдэгшье һаань, эхилжэ бэшэһэн нүхэд нэгэ шүлэг соо нэгэл ушар байдал тухай харуулаа һаа һайн бэлэй. Ушар иимэһээ автор тус шүлэгые «Фронтын хабар» ба «Манай дүхэряа» гэһэн хоёр бишихан шүлэг болгожо хубаагаад, яаралгүй һайтар бодожо үзөөд бэшээ һаа һайн байгаа. Б. Н. Нанзатов уран һайхан шүлэг бэшэжэ шадаха байбашье, энэ удаа түргэбшэ яаруугаар энэ шүлэг бэшэһэниинь ойлгогдохогүй байна.

Ж. Мажын (п. п. 49266-В) «В[illegible]дэ» гэһэн лирическэ 16 мүртэй бишихан шүлэг эльгээгээ:

Сэсэгһээ һалбаржа гараһандал
Шэгээрээ яагаа гоёхомши.
Сэсэниие суглуулжа абаһандал
Сэжээрээ гүнзэгы уяхамши.
Алуур үхэлые хаража
Архайжа боржоһон зүрхэмни—
Амар мэндынши бэшэгые
Абажа уншахадаа баясабал.
Хүндэ хүшэр байлдаагаар
Хүсэтэ дайсанаа дабалсажа,
Хайрата шамдаа зорижо
Харихаб баяртай, хүлеэгыш.
Сэсэгһээ һалбаржа гараһандал
Сэбэрхэн шарайеш харанал би.
Сэсэниие суглуулжа абаһан[illegible]
[illegible]
Сэлмэгхэн үгэнүүдыш һаналбн.

Бидэнэр эндэ геройн инаг басаганай бэшэг абаад баясан байһые, холо байһан инагайгаа сэдьхэл шарайе элитэ хаража байһан геройтой уулзанабди. Энэ хадаа образна һайн. авторай өөрынгөө үгэнүүдээр бэшэһэн лирическэ, дүүрэһэн удхатай шүлэг болоно.

Залуу уранзохёолшо «Байза, би шүлэг бэшээд туршаха болоо гээшэ ха» гэжэ һанаад, гуурһаяа абаад: «Юун тухай, юугээр эхилээд, юугээр дүүргэхэб?» гэжэ бэдэрэн, һанажа ядан һууха гү, али өөрыгөө хүсөөр баалажа бэшэхэ ёһогүй юм.

Өөрынгөө хараһан үзэһые ба һанал бодолоо олон уншагшадта уранзохёолой гоё һайхан формоор харуулха хүсэл түрөөд байбал һайн шүлэг зохёол бэшэгдэдэг байна. Уранзохёолшын ухаа һанал ба оюун сэдьхэлһээ тэгүүлэн, толгой бодолһоонь һанагдан гараһан үгэнүүд, тэрээнээ лаб таниха, мэдэхэ, үзэһэн хараһан байдал тухайгаа бэшэһэн мүрнүүдынь уншагшадта этигэсэтэй, ойлгостой ба һонирхолтой байдагынь арсалтагүй байна.

Американска корабльнууд Япониие буудаба

ВАШИНГТОН, июлиин 14. (ТАСС). США-гэй Номгон далайн флодой штабай мэдээсэхэнь хадаа: июлиин 14-дэ американска флодой корабльнууд япониин өөрынь байдаг аралнуудые буудаба. Токиоһоо хойшоо 475 километртэ байһан Хонсю арал дээрэхи Камаиси гэдэг порт гол түлэб буудагдажа байха юм. Энэ буудалгань үргэлжэлһөөр.

ЛОНДОН, июлиин 14. (ТАСС). Рейтер агентствын дамжуулһанай ёһоор, США-гэй Номгон далайн флодой главнокомандалагша адмирал Нимиц гэгшэ һүүлшын табан час соо гаргаһан гурбадахи коммюнике соогоо иигэжэ мэдээсэбэ гэбэл: июлиин 14-дэ хахад үдэр болгта Номгон далайн американска флот болбол Япониин өөрынь байдаг аралнуудые түрүүшынхеэ шангаар буудажа эхилээ.

ВАШИНГТОН, июлиин 14. (ТАСС). США-гэй Номгон далайн флодой мэдээсэхэнь хадаа: авианосецууд дээрэ тогтон байрладаг 1 000 американска самолёдууд Хонсю болон Хоккайдо аралнуудта добтолбо. Алеутска аралууд дээрэ байрлаһан американска самолёдууд Парамусир аралые болон Сюмуси арал дээрэхи (Курильска аралнууд) Катаока гэдэг уһан сэрэгэй базые бомбодоо.

ГАДААДЫН ҺОНИНУУД

● Урдань дотоодо хэрэгүүдэй фашистска министр байһан Буффрини-гуиди гэгшын хэрэг тушаа онсо яаралта сүүдэй гаргаһан сааздалгын приговорые Миланда хүсэлдүүлэгдэбэ гэнэ.

● Мексикодо байгаа СССР-эй посольстводо «Һолонго» гэжэ советскэ фильмые хаража үзэбэ. Фильм болбол тэндэ байгшадай сэдьхэл хүдэлгэһэн байна. Тэдэнэр хадаа энэ фильм гансахан уран һайханаар зохёогдоһон бэшэ, мүн Советскэ Союзай Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайнай хурса тодо документ болохо тула угаа ехэ удхатай байха болоно гэжэ тэмдэглэбэ.

Харюусалгата редактор Ц. Г. ГАЛСАНОВ.

РЕДАКЦИ ба ХЭБЛЭХЭ ГАЗАРАЙ АДРЕС: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС: Улан-Удэ, Үнэн). ТЕЛЕФОНУУД: ответ. редактора—23. АТС—1-80; зам. ответ. редактора—7-89, ответ. секретаря—3-23; отделов: партийной жизни и промышленности—7-89, сельского хозяйства—6-03 писем и переводов—6-03 (2 зв); объявлений—2-64 (2 зв.).

Н—00399. Типография Государственного газетного издательства при СНК БМАССР. Тираж [illegible] 500.